

จากควมมีดมนสู่แสงสว่างในมือเรา: การสร้างกระบวนการทางศิลปะกับทฤษฎีจิตวิทยา เพื่อกระตุ้นและสนับสนุนการแสดงออกอย่างอิสระของเด็กผู้พิการทางสายตา¹

ยุพา มหามาตร

ภาควิชาทัศนศิลป์ คณะวิจิตรศิลป์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทคัดย่อ

คนตาบอดนั้นสามารถรับรู้ หรือเรียนรู้ถึงสิ่งต่างๆ ได้โดยอาศัยประสาทสัมผัสต่างๆ ที่เขามีอยู่ การฝึกใช้ประสาทสัมผัสต่างๆ ตั้งแต่วัยเด็กเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ควรต้องฝึกด้วยวิธีการต่างๆ ให้เร็วที่สุด และควรจะต้องระลึกอยู่เสมอว่า เด็กตาบอดคือเด็กคนหนึ่งซึ่งเหมือนกับเด็กทั่วไป คือต้องการความอบอุ่น ความรัก ความเป็นตัวของตัวเอง และความเข้าใจในความเท่าเทียมของความ เป็นมนุษย์โดยแท้จริง ซึ่งควรที่จะต้องได้รับการเอาใจใส่ในการกระตุ้นให้เด็ก ได้ทำกิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่องและเป็นไปอย่างอิสระทางความคิด โดยใช้ประสาทสัมผัสที่เขายังคงมีอยู่ ดังนั้นการสัมผัสด้วยมือ การใช้สายตา การฟัง

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง การสร้างกระบวนการทางศิลปะกับทฤษฎีจิตวิทยา เพื่อกระตุ้นและสนับสนุนการแสดงออกอย่างอิสระของเด็กผู้พิการทางสายตา โดยได้รับทุนสนับสนุนจากงบประมาณเงินแผ่นดิน คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประจำปีงบประมาณ 2555

เสียง และการดมกลิ่น ล้วนมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะมีส่วนช่วยให้เด็กได้เรียนรู้และเข้าใจในสิ่งต่างๆ เกี่ยวกับโลกภายนอกได้อย่างถูกต้องรวดเร็ว เด็กจะไม่สามารถจินตนาการรูปร่างหรือลักษณะของสิ่งของที่แท้จริงได้เลย ถ้าใช้เพียงประสาทสัมผัสที่อยู่ไกลตัวเกินไป หรือเพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่งเท่านั้น และสำหรับกิจกรรมเชิงสุนทรียะทางทัศนศิลป์ทั้งหลาย ถ้าไม่ได้สร้างความเข้าใจในการสื่อสาร ฝึกให้เกิดกระบวนการคิดหรือกระตุ้นให้เกิดการสัมผัสลึกลับด้วยมือ ก็ไม่อาจขับเคลื่อนกระบวนการสร้างสรรค์ได้ตามแนวทางที่คาดหวังไว้ ดังนั้นการปฏิบัติการสำหรับโครงการในครั้งนี้ล้วนช่วยส่งเสริมการสร้าง ความหมายในทัศนะของการมีชีวิตอยู่ที่สามารถพึ่งพาตนเองได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ นอกเหนือจากประสาทสัมผัสทั้งหลายนั้นแล้ว การที่จะเข้าใจถึงความงามทางสุนทรียะได้นั้น เพียงได้เปิดใจเพื่อเรียนรู้และยอมรับกับรายละเอียดอย่างลึกซึ้ง ในที่สุดก็จะได้รับรูรสสัมผัสถึงคุณค่าอย่างแท้จริง ดังนั้นการสร้างกระบวนการทางศิลปะที่มีความเกี่ยวข้องกับทฤษฎีจิตวิทยา จึงดำเนินควบคู่กันไปในทางตรงและทางอ้อม ด้วยกระบวนการที่ผ่านการค้นคว้า ทบทวน กลั่นกรอง ทดลอง ปฏิบัติการ และคัดเลือกตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ความเป็นไปได้ที่ขึ้นอยู่กับลักษณะทางความคิดที่ซับซ้อน บุคลิกภาพพื้นฐานโดยรวมของเด็กตาบอด เวลา สถานที่ และสุนทรียะที่เกิดจากกระบวนการต่างๆ ทางศิลปะยังคงทำหน้าที่เติมเต็มในส่วนที่ขาดพร่องในจิตใจ เป็นตัวเชื่อมโยง ช่วยค้นหาโอกาส ช่วยเปิดพื้นที่ที่ขาดพร่อง และสร้างความเป็นไปได้ของกระบวนการการเรียนรู้เชิงสุนทรียะขึ้นใหม่ในพื้นที่อิสระโดยมีความจำเป็นต้องอาศัยแนวคิดเชิงจิตวิทยาเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อช่วยละลายความแตกต่างในปมด้อยทางร่างกาย สร้างความเข้าใจและนำไปใช้อย่างถูกต้อง

สอดคล้องกับความเป็นไปได้ในการแลกเปลี่ยนที่จำเป็นต้องประยุกต์ใช้จากองค์ความรู้ที่มีอยู่แล้ว โดยการปรับเปลี่ยนและเพิ่มเติมให้เกิดความเหมาะสมสอดคล้องกับความเป็นลักษณะเฉพาะ เพื่อช่วยกระตุ้นและสนับสนุนการแสดงออกอย่างอิสระของเด็กผู้พิการทางสายตา เหล่านี้เองคือพลังของชีวิตที่ยังคงดำรงอยู่และยังคงขับเคลื่อนต่อไปอย่างไม่สิ้นซึ่งความหวัง トラบไตที่ลมหายใจยังคงมีอยู่

คำสำคัญ: เด็กตาบอด, ทศนศิลป์, สุนทรียะ, ทฤษฎีจิตวิทยา, สัมมนาเชิงปฏิบัติการ, ปรัชญาแห่งการอยู่ร่วมกัน, การเรียนรู้ด้วยตนเอง, ชุมชน

From Darkness to Light in Hand: The Apply of Art to the Psychological Theories to Urge and Support the Free Expression of Blind Children

Yupha Mahamart

Department of Visual art,
Faculty of Fine arts, Chiang Mai University.

ABSTRACT

The blind is aware of surrounding environment and be able to acknowledge new information through various senses; for example, listening, smelling, testing and touching. Learning and practicing those senses from early age is very important for the blind. Moreover, they should be treated like a normal child who needs care, love and an understanding as a person and as a human. They should be encouraged to join many activities by using all senses they have with no boundaries of imagination. Therefore, touching, viewing, listening and smelling are main principle for the blind to quickly connect with the world. Various senses are needed for blind children to understand shape and form of the objects

around them. Visual art activities require a well communication between blind children and the care taker to support the process to thinking or touching. Without these processes, the creative activities will not achieve its goal, which is supporting and encouraging the perception of life with self-reliance. Apart from using all senses, all human can achieve a value of beauty by learning in details and truly accept them with an open mind. Thus the psychological theories are applied with artistic process both direct and indirect ways. These processes are formed through researching, reconsidering, sifting and experiment. Eventually, the process is selected by the situation's suitability and possibility which depend on layers of complex thought, and the blind children's personality.

The aesthetic arising through artistic processes can full fill the depletion in their heart. To use these processes successfully as a contribution for blind children to create a new chance and the possibility for themselves, the psychological theories are necessary for dissolving the different in physical inferiority and to build a fine understanding for them. To use the knowledge from these processes for communication, it needs to be applied with the fundamental knowledge and adjusted with the personal characteristic. This knowledge can be used to stimulate and

encourage blind children to express themselves freely with no boundaries of thinking and imagining which are the strength and hope that drive their life as long as the breath still remain.

Keywords: Blind child, Visual art, Aesthetic, The Psychological theories, Workshop, Conviviality, Self-directed learning, Community

“พื้นผิวหยาบๆ แบบนี้เป็นพื้นผิวของตัวอะไรได้บ้าง?” “ตัวแบบนี้เรียกว่าอะไร มีหน้าตาอย่างไร ตัวโตหรือตัวเล็ก?” “ตัวนี้หนักไหม มีก๊ชา มีพินกัดเจ็บไหม มีหางยาวหรือเปล่า?” “ทำไมหนูถึงทำรูปดอกไม้ไม่เป็น?” “อยากจะทำหุ่นหมาให้ได้ แต่ไม่รู้จะทำได้หรือเปล่า?” “ไม่รู้จักว่าอะไรของจริงๆ?” “อยากให้มีอะไรที่เป็นตัวๆ จะได้เอาไว้อัปเล่น และกอดเล่น?” “เด็กๆ อย่างพวกเราจะทำของเล่นเองได้อย่างไร และจะทำไปทำไม?”

แม้ว่าคำถามเหล่านี้จะเป็นเพียงสิ่งเล็กๆ ในสังคมนี้ แต่ก็สะท้อนให้เห็นถึงการขาดซึ่งโอกาสทางการสร้างสรรค์ ที่เป็นพื้นฐานที่สำคัญในการเรียนรู้-สัมผัสกับสิ่งรอบข้างอย่างเป็นธรรมชาติ และถ้าทุกสิ่งที่สักวันหนึ่งสามารถเป็นจริงขึ้นมาได้ ก็คงเป็นเพียงสิ่งเล็กๆ ที่มาช่วยเติมเต็ม แล้วเราอาจจะได้เห็นหัวใจที่พองโตเหล่านั้นได้ไม่ยากเย็นนัก สิ่งเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดเป็นแรงบันดาลใจต่อความคิดที่ว่า ทำไมเด็กตาบอดถึงจะปั้นรูปไม่ได้และทำอีกหลายๆ อย่างไม่ได้ เพียงแค่ว่าในบางกลไกทางกายภาพที่ไม่สามารถทำงานได้อย่างเป็นปกติ แต่ตรงกันข้ามกับกลไกภายในที่เป็นพลังแห่งชีวิตนั้นพร้อมจะผลิบาน ถึงตัวตนที่แท้จริง ด้วยการสื่อสารกับผู้คนที่อยู่รอบๆ ตัว เพียงแต่ว่าในปัจจุบันยังได้รับโอกาสอย่างไม่เพียงพอสำหรับการพัฒนาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โอกาสที่ว่านี้คงต้องใช้เวลาเอาใจใส่และความเข้าใจอย่างลึกซึ้งซึ่งกับความเป็นลักษณะที่เฉพาะในตัวตนที่แท้จริงของพวกเขาเหล่านั้น

สำหรับเด็กทุกๆ คน พ่อแม่ควรจะต้องให้การเลี้ยงดูด้วยความรัก พยายามฝึกนิสัยที่ดีงามและสอนให้รู้จักสิ่งต่างๆ ตั้งแต่แรกเกิด การเรียนรู้และประสบการณ์ที่ได้รับในวัยเยาว์มีส่วนกำหนดชีวิตในอนาคตของมนุษย์ แต่คง

เป็นเรื่องยากสำหรับพ่อแม่ที่มีสายตาทาบตึงจะทราบได้ว่า เด็กตาบอดรู้สึกอย่างไรและจะสอนให้เขาเจริญเติบโตและมีพัฒนาการเหมือนเด็กทั่วไปได้อย่างไร ดังที่มีการกล่าวกันว่า “ถ้าพ่อแม่คิดว่าลูกที่ตาบอดไม่สามารถทำอะไรได้นอกจากเป็นขอทาน ลูกก็จะเป็นได้แค่ขอทานจริงๆ”

เกี่ยวกับเป้าหมายของชีวิต ศาสตราจารย์วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์ กล่าวย้าว่า “ผู้พิการนั้นเป็นศักยภาพแฝงของสังคมที่มีพลังมากหากได้รับการศึกษาและพัฒนาในทางที่ถูกต้องผู้พิการจะถูกแปรเปลี่ยนจากการเป็นภาระของสังคมมาเป็นพลังของสังคมได้” ศาสตราจารย์วิริยะกล่าวว่าเป้าหมายที่สำคัญที่สุดในชีวิต ไม่ใช่การทำเพื่อตนเองอีกต่อไปแต่เป็นการทำสิ่งต่างๆ ที่เป็นประโยชน์เพื่อผู้อื่นและสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการในประเทศไทยซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักเพื่อคนพิการ ทั้งนี้เพื่อเรียกร้องให้คนในสังคมได้มองเห็นและยอมรับว่าผู้พิการเป็นบุคคลที่สามารถที่จะกระทำการต่างๆ ได้เฉกเช่นคนทั่วไปและเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ทุกคนมีอยู่อย่างเท่าเทียมกัน (มีทนายดี 2552, 59)

ศิลปะในยุคสมัยนี้ย่อมมีเจตจำนงที่ชัดเจนในเรื่องการนำเสนอตัวตนของศิลปะเพื่อเข้าถึงความเป็นสาธารณะ ถึงแม้ว่าจะเป็นในแนวทางที่เข้าใจยาก ที่มักจะมุ่งเน้นไปในกระบวนการทางความคิดมากกว่า ที่จะสรุปถึงคุณค่าทางความหมายในแง่ของความสมบูรณ์ในรูปแบบทางความงาม ซึ่งส่งผลต่อการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้คนที่หลายโดยที่ไม่มีการแข่งขันของพื้นที่ทางการแสดงความคิดเห็นหรือการมีส่วนร่วมอย่างอิสระ ก็เท่ากับว่าศิลปะไม่ได้ทำหน้าที่ที่ควรจะเป็น แค่เพียงตอบสนองกับการรับรสแห่งความสุขสมหวังแต่เพียงเท่านั้น

ถ้าคุณค่าทางสังคมเป็นตัวหลักที่วงการยึดถือ การเข้าหาประชาชน การทำศิลปะให้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตสาธารณะ ก็จะเป็นหลักการที่เราไม่อาจมองข้ามได้ คำว่า Public จึงดูจะมีความหมายยิ่งขึ้น ทุกที่สำหรับวงการศิลปะ ปัจจุบันชี้ให้เห็นถึงความหมายอย่างมีนัยของการ “ข้ามพรมแดน” หรือการนำศิลปะเข้าไปมีส่วนร่วมกับผู้อื่น ย่อมมีทิศทางที่น่าจะเกิดขึ้นได้ ในหลากหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับว่าศิลปินจะสนใจมุ่งเน้นไปในทิศทางใด (เจตนา 2549, 23)

สำหรับในโครงการนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสะท้อนถึงทัศนคติที่ว่า “ศิลปะยังมีหน้าที่อื่นๆ อีกมากและยังสามารถจะเคลื่อนตัวไปยังสถานที่ที่ไม่อาจคาดเดาหรือถูกกำหนดให้อยู่ในกรอบใดกรอบหนึ่ง”

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. สร้างกระบวนการความรู้ทางศิลปะกับทฤษฎีจิตวิทยาในแนวทางเฉพาะสำหรับผู้พิการทางสายตา และทำให้เกิดกระบวนการการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง โดยใช้ในบทบาทเชิงความหมายของ “ศิลปะกับชีวิตและสังคม”
2. นำไปสู่การปูพื้นฐานให้เกิดความฉลาดทางอารมณ์ของผู้พิการทางสายตา มากยิ่งขึ้น และส่งผลถึงการพัฒนาทางกระบวนการคิด และทำให้เกิดการเรียนรู้ในเชิงวิชาการศาสตร์อื่นๆ ได้อย่างลึกซึ้งและรวดเร็วกว่าปกติ
3. ก่อให้เกิดความเชื่อมั่น ความภูมิใจ และเห็นคุณค่าในตัวตนของผู้ด้อยโอกาสในสังคม ส่งผลถึงการยอมรับและเกิดความเท่าเทียมกันในสังคม

ความรู้ที่ได้รับจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาการวิจัย ในครั้งนี้ได้ใช้สาระ นัยยะ มุมมอง แนวคิด แนวทางของปรัชญา กับกระบวนการศึกษาโดยมีการอ้างอิงอย่างเชื่อมโยงกัน ดังนี้

การได้รับแรงบันดาลใจจากชีวิตของ หลุยส์ เบรลล์ ผู้คิดค้นอักษรเบรลล์ หลุยส์ เบรลล์ เมื่อครั้งที่อยู่ในโรงเรียนประถม เขาตั้งใจเรียนอย่างดีมากแม้ว่าจะไม่สามารถอ่านและเขียนได้เหมือนเด็กตาดีคนอื่น แต่เขาตั้งใจฟังและจดจำทุกสิ่งทุกอย่างที่ครูสอนเขาสามารถคิดเลขได้ดีและเร็วเท่ากับเด็กตาดี แต่เมื่อใดที่ครูให้นักเรียนอ่านหนังสือเรียนเขามักรู้สึกหดหู่และหมดกำลังใจ เพราะเขาไม่สามารถร่วมอ่านกับเพื่อนๆ ได้ เขาทราบดีว่าในหนังสือเรียนเหล่านี้มีความรู้มากมายที่อยากอ่านและเรียนรู้บ่อยครั้งที่มีคำถามซึ่งต้องการให้คนรอบข้างช่วยตอบ แต่มักถูกปฏิเสธ หรือคนรอบข้างเหล่านั้นจะขอให้เขารอก่อน เพราะไม่ว่างพอที่จะตอบให้ แม้จะท้อใจเพียงใด แต่กลับคิดอยู่เสมอว่าจะต้องมีหนทาง หรือวิธีที่ช่วยให้อ่านหนังสือเองได้ และจะต้องค้นหาให้เจอสักวันหนึ่ง (Devidson 1971, 9)

สำหรับครูชาวญี่ปุ่น Shiro Fukural ที่ได้สะท้อนถึงที่มาที่ไปของการค้นหาวิธีที่จะช่วยทำให้เด็กตาบอดได้ก้าวข้ามความรู้สึกมีปมด้อย ไม่มีคุณค่า การยอมแพ้ และยอมจำนนต่อชีวิต ได้เห็นถึงความพยายามและความเป็นมนุษย์ที่มีจิตใจดีงาม ที่ยอมทุ่มเททั้งชีวิตเพื่ออนาคตของเด็กๆ ตาบอดและการยอมรับถึงความเท่าเทียมกันในสังคม “การปั้นด้วยดินนั้นง่ายต่อการรับมือสำหรับคนตาบอด นอกจากนั้นยังเร็วและสะดวกในการนำมาพุดคุษหรือกัน

หลังจากนำไปเผาในเตาเผาแล้ว เชื่อว่าความสุขในการสร้างสรรค์ได้ก่อให้เกิดงานศิลปะมากมาย และยังทำให้คนที่สามารถมองเห็นปกติประหลาดใจเป็นที่แน่นอน เราอาจพูดได้ว่า ความกลัวมีมากเกินไปกว่าอันตราย หวังว่าคนตาบอดจะมีโอกาสมากขึ้นด้วยการปั้น และความสุขจากการปั้นจะทำให้พวกเขามีชีวิตชีวาและมีกำลังใจในการมีชีวิต พยายามสร้างสรรค์ด้วยความมั่นใจในงานปั้นที่ชวนฝัน” นี่เป็นคำอวยพรจากใจให้แก่นักเรียนที่ Kobe Municipal Blind Education School (Fukural 2003, 1)

ภาพที่ 1 ภาพถ่ายเด็กตาบอดที่ลานกว้างและงานปั้นดินรูปตัวเอง
โรงเรียนคนตาบอดแห่งเมืองโกเบ ประเทศญี่ปุ่น 2003

การปั้นจะทิ้งร่องรอยของนิ้วมือตรงบริเวณขอบผนังด้านนอกของรูปทรง รอยนิ้วมือนี้นับว่าสามารถบอกว่าคุณปั้นออกแรงกดและมีการหมุนได้ดีมากน้อยแค่ไหนในขั้นตอนการปั้น นักทำเซรามิคส่วนใหญ่พอใจที่จะทิ้งจิ้งหหวะร่องรอยในชิ้นงานที่กลายเป็นการบันทึกความเคลื่อนไหวของนิ้วสัมผัส หม้อโบราณต่างๆ ที่มาจากการปั้นด้วยมือสามารถแสดงถึงความสด ความมีชีวิตและความแม่นยำ

ของจังหวัดเคลื่อนไหวกองช่างปั้นมาเป็นศตวรรษหลังจากที่ถูกสร้างสรรค์ออกมา ประโยชน์การสร้างภาชนะหรือหม้อ ด้วยการบีบปั้นเป็นวิธีการที่ยังทำให้เกิดรูปทรงคนครึ่งตัวขนาดเล็กอย่างที่เราเห็นในกรณีวัยรุ่นที่พิการทางสายตา คนหนึ่งได้กลายเป็นผู้เชี่ยวชาญการบีบปั้นเป็นรูปคนครึ่งตัว (Portrait) จากการบีบและปั้นเป็นรูปทรงกลมสองชิ้น ส่วนหนึ่งเป็นใบหน้า อีกส่วนเป็นหลังของศีรษะ หลังจากต่อเป็นศีรษะด้วยกันแล้ว รูปทรงถูกปั้นส่วนที่สามมาจากการคลึงเป็นเส้นๆ และทำให้ส่วนที่ยาวกลายเป็นส่วนหัวไหล่ ซึ่งหนาพอที่สามารถจะรองรับในส่วนศีรษะ ในความรู้การปฏิบัติขั้นพื้นฐานในขั้นตอนการบีบและปั้นนี้ ทั้งคนไข้ หรือศิลปิน สามารถควบคุมเทคนิคและรู้ถึงการสร้างรูปคนครึ่งตัว ขนาดเล็กที่เรียบง่ายและซับซ้อนมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ (Henley 2002, 56)

Dialogue in the Dark exhibition workshop – what happens when the lights go out การเรียนรู้โดยการชมนิทรรศการที่ไม่ต้องใช้ตา โดย พสุภา ชินวรโสภาค 30 กันยายน 2553 ครั้งนี้ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง น่องๆ ตาบอดทุกคนเป็นครู ครูผู้สอนให้มองถึงชีวิตในมุมมองอื่นๆ เอาตัวเองออกจากที่เคยยืนอยู่เพื่อไปเรียนรู้ เข้าใจคนอื่นที่แตกต่างจากเราในโลกของเขาเอง ไม่ใช่โลกที่เขาแต่มอง แต่ไม่เคยรู้จัก ไม่เคยสัมผัส มีแต่นึกคิด จินตนาการด้วยตัวเองว่าเหล่านั้นคืออะไร เมื่อคุณอยู่ในโลกที่กลับด้าน เป็น “คุณเอง” ที่ “ตาบอด” มุมมอง ความคิด ทักษะที่คุณมีต่อคนตาบอดจะเปลี่ยนแปลงหรือไม่อย่างไร และคุณจะเรียนรู้อะไรจากประสบการณ์ ในบทเรียนในความมืด (พสุภา 2553, ออนไลน์)

การที่คนปกติ (Normal) กับคนที่ถูกตราบาป (Stigmatized) ต้องมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันหรือผสมผสานระหว่างกันปัญหาที่เกิดขึ้นจึงเป็นเสมือนการขบเคี้ยวความเป็นทวิลักษณ์ระหว่างคนปกติกับคนที่ถูกตราบาปเสมอ ผลที่เกิดขึ้นจากการมีตราบาป มีมากมายไม่ว่าจะเป็นความรู้สึกมีปมด้อย ความอิจฉา ความรู้สึกไม่มั่นคง ความรู้สึกอับอาย ความก้าวร้าวหรือการดูหมองแบบเหมารวม เช่น การเหมารวมว่าปัญหาทุกอย่างที่เกิดขึ้นกับผู้พิการล้วนมีสาเหตุมาจากความพิการที่เขาเป็น ความรู้สึกที่ว่าผู้พิการไม่คู่ควรกับการทำบางสิ่งบางอย่าง (ทวี 2549, 33)

การศึกษาทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปรัชญา ซึ่งเป็นแนวทางที่ช่วยชี้แนะเทียบเคียง อ้างอิง กับวิธีการคิดของความเป็นสากล เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป ดังนี้

มนุษย์มีความเป็นอิสระ มีเสรีภาพในการเลือกในการกระทำ มนุษย์ตัดสินใจด้วยตนเอง และรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง เชื่อว่าความจริงคือการดำรงชีวิต ไม่เห็นด้วยกับความสมบูรณ์แท้จริงที่สุด ของกลุ่มปรัชญาอัตถิภาวนิยม

การเป็นมนุษย์นั้นจำเป็นต้องมีเสรีภาพ นั่นคือเสรีภาพเป็นแก่นแท้ของมนุษย์หรือเสรีภาพก็คือสาระสำคัญของมนุษย์ หรือมนุษย์จะต้องรับผิดชอบต่อการใช้เสรีภาพของคนที่ได้เลือกแล้ว การกระทำที่จะต้องไม่กระทบกระเทือนกับเสรีภาพของคนอื่น และยิ่งไปกว่านั้น มนุษย์ก็ควรเลือกการกระทำที่ส่งเสริมเสรีภาพของตนเองและของผู้อื่นด้วย ตามแนวปรัชญาของ ฌอง ปอล ซาทร์

(Jean-Paul Sartre) ซึ่งมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันโดยมุ่งเน้นไปที่มนุษย์ เป็นสัตว์สังคมที่ต้องการพื้นที่ในการแสดงออกทางความคิดอันหลากหลาย ที่ปราศจากพันธนาการเพียงแค่อ่างใดอย่างหนึ่ง และพลังในธรรมชาติ ทุกอย่างเป็นพลังคืนรนหรือเจตจำนงที่จะมีชีวิต มาจากพลังนิยมของ อาเทอร์ โชเพนเฮาเออร์ (Arthur Schopenhauer)

ความรู้ที่มีบ่อเกิดมาจากประสบการณ์และความรู้ที่มีบ่อเกิดมาจากปัญหาหรือความคิดของมนุษย์ ของจิตนิยมเยอรมัน และทุกสิ่งทุกอย่างที่เรารับรู้ทางประสาทสัมผัสนั้นมีอยู่ได้เพราะจิตและแนวความคิด ของจิตนิยมประสบการณ์ ที่เปรียบเทียบกับแนวคิดของกลุ่มสสารนิยม คือ มนุษย์ที่ต่อสู้มากจะพัฒนาเร็วกว่ามนุษย์ที่หลีกเลี่ยงการต่อสู้ ของ คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx)

สิ่งที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ โดยการได้ทำความเข้าใจในด้านจิตใจกับการยึดถือในแนวทางของความสมบูรณ์แบบทางกายภาพหรือวัตถุ อย่างใดย่อมมีความสำคัญมากกว่ากันนั้นและจะค้นหาวิธีการอย่างไรที่จะเชื่อมโยงทั้งสองส่วนให้มีความสอดคล้องสมดุลระหว่างกัน ทำให้รู้เป็นแนวทางได้ว่าควรจะสร้างความเข้าใจที่การให้ความสำคัญทางจิตใจเป็นลำดับแรกก่อน ซึ่งวัตถุทางกายภาพก็คือเครื่องมือที่ช่วยให้เกิดกระบวนการต่างๆ ตามแนวคิด และแล้วจึงค่อยๆ กลับไปสู่บทสรุปทางจิตใจที่เรียกได้ว่านามธรรมอีกครั้งหนึ่ง จะเห็นได้ว่าแนวคิดที่ได้กล่าวมาช่วยส่งผลให้เกิดเป็นแนวทางโดยกว้างของกระบวนการศึกษา กล่าวคือ ในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางศิลปะจะพยายามมุ่งเน้นที่กระบวนการทางความคิดเป็นลำดับแรกก่อนที่ค้นหาความเป็นไปได้ของเครื่องมือหรืออุปกรณ์ต่างๆ ใน

กระบวนการปฏิบัติการมาช่วยสนับสนุน และให้ความสำคัญต่อผลที่จะเกิดทางด้านจิตใจก่อนเสมอ มากกว่าผลสำเร็จของวัตถุทางศิลปะ จึงเป็นบ่อเกิดของการสร้างจิตสำนึกร่วมกัน เพื่อความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างในขณะเวลาที่กำลังดำเนินการของกระบวนการต่างๆ ซึ่งได้นำไปสู่หนทางการสร้างสรรค์ในแนวทางของ Conceptual art ที่ยอมให้ความสำคัญกับการเน้นที่ความคิดของศิลปิน ทำให้กิจกรรมหรือความคิดต่างๆ มีความเป็นไปได้ที่จะเป็นศิลปะ โดยไม่จำเป็นที่จะต้องแปรความคิดนั้นๆ ออกมาเป็นภาพแบบจิตรกรรม ประติมากรรม หรือภาพพิมพ์ ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นงานศิลปะร่วมสมัย ซึ่งในปัจจุบันจึงเปิดกว้างมากยิ่งขึ้น และได้เข้าสู่ความเป็นกระบวนการที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างเด็กตาบอดกับผู้ที่มีส่วนร่วมในกระบวนการศึกษา ยิ่งนับวันก็ยิ่งกระชับแน่น แค่นี้ยังได้สัมผัสและพูดคุยในเวลาสั้นๆ ของแต่ละวันก็ได้สร้างความรู้สึกที่อบอุ่นภายในใจ ในความคุ้นเคยใกล้ชิดจึงทำให้เกิดความเข้าใจ รู้จังหวะที่จะสามารถให้คำแนะนำ ผลักดัน กับการแสดงออกที่ถูกขับออกมาจากความนึกคิดอย่างจริงจัง ทำให้เกิดความพยายาม การกล้าเผชิญหน้ากับความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา แต่พวกเขาก็สามารถแก้ปัญหาข้ามผ่านอุปสรรคต่างๆ ได้และเชื่อว่าจะมีความพยายามต่อไปตราบนานเท่าที่ยังมีลมหายใจ

ศิลปะกับชีวิตและสังคม กับหลักแนวคิดของ “CIPPA”

จากการทำโครงการวิจัยในครั้งนี้มีคำตอบคล้องกับหลักแนวคิดของ “CIPPA” (Cippa Model: Construct Interaction Physical Participation Process Learning and Application) หรือรูปแบบการประสาน 5 แนวคิด คือ รูปแบบการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สามารถนำไปใช้เป็นตัวชี้วัด หรือเป็นเครื่องตรวจสอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (ทิตนา 2557, ออนไลน์) ซึ่งระบอบองค์ประกอบสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

แสดงให้เห็นว่าการสร้างกระบวนการความรู้ทางศิลปะกับทฤษฎีจิตวิทยาในแนวทางเฉพาะสำหรับผู้พิการทางสายตาและทำให้เกิดกระบวนการการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง โดยใช้ในบทบาทเชิงความหมายของ “ศิลปะกับชีวิตและสังคม” มีหลักการไม่แตกต่างกับหลักแนวคิดของ CIPPA ที่มีจุดมุ่งหมายเน้นเชิงการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของผู้ให้กับผู้รับ โดยเชื่อว่าทุกคนมีความแตกต่างกัน แต่สามารถอยู่ร่วมกันได้ เชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้ได้เชื่อว่าการเรียนรู้เกิดได้ทุกที่ทุกเวลา เหล่านี้ย่อมมีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนจากจุดเริ่มต้นเล็กๆ ของสังคมไทย และส่งผลถึงการนำไปสู่การปูพื้นฐานให้เกิดความฉลาดทางอารมณ์ รู้จักคิด มีจินตนาการ ของผู้ด้อยโอกาสมากยิ่งขึ้น และส่งผลถึงการพัฒนาทางกระบวนการคิด และทำให้เกิดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงในเชิงวิชาการ การศาสตร์ความรู้อื่นๆ ได้อย่างลึกซึ้งและก่อให้เกิดความเชื่อมั่น ความภูมิใจ และเห็นคุณค่าในตัวตน ส่งผลถึงการยอมรับและเกิดความเท่าเทียมกันในสังคมมากยิ่งขึ้น

ดังนั้นการปฏิบัติการสำหรับโครงการในครั้งนี้ล้วนช่วยส่งเสริม สร้างความหมาย ช่วยกระตุ้นให้เกิดทัศนคติของการมีชีวิตอยู่ที่สามารถพึ่งพาตนเองได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และช่วยนำพาเด็กๆ ให้ออกไปโลดแล่นยังพื้นที่ที่มีกลิ่นอายของอิสราเอลที่แสนสดชื่นในพื้นที่ที่พวกเขามีส่วนร่วมในการสร้างด้วยความปิติยินดี

แนวคิดในความหมายของชีวิตของผู้พิการทางสายตา

อาเทอร์ โซเพนเฮาเออร์ กล่าวว่าความเป็นจริงแล้วเป็นพลังตาบอดที่ดิ้นรนไปตามธรรมชาติของพลังแสดงออกมาเป็นพลังต่างๆ ในธรรมชาติเช่น พลังแม่เหล็ก พลังไฟฟ้า พลังน้ำตก พลังตึงตูด และสูงขึ้นมาเป็นพลังในพืชพลังสัญญาณและพลังกิเลสในมนุษย์ มนุษย์เราจึงดิ้นรนที่จะเอาชนะอยู่ตลอดเวลา พลังในธรรมชาติทุกอย่างเป็นพลังดิ้นรนหรือเจตจำนงที่จะมีชีวิต (The will-to-live) เพราะการดิ้นรนนี้ไม่มีแผน ผลจึงอาจจะเป็นการก้าวหน้าหรือถอยหลังก็ได้ความจริงจึงขึ้นๆ ลงๆ ไม่ราบรื่นแม้ว่าพลังส่วนรวมจะตาบอด แต่พลังที่แบ่งส่วนมาเป็นมนุษย์แต่ละส่วนนี้มีความสำนึกได้เพราะเป็นพลังที่เข้มข้นที่สุดและอาจจะช่วยวางแผนแก้ปัญหาให้แก่พลังส่วนรวมได้ ซึ่งโซเพนเฮาเออร์ได้กล่าวไว้ในปรัชญาจริยะ (มัทนาวัตี 2552, 75)

จากการวิเคราะห์ตามกรอบแนวความคิดของหลักปรัชญาพลังนิยมของ โซเพนเฮาเออร์ ในทัศนะตามความหมายของชีวิตของผู้พิการทางสายตานั้น ได้ค้นพบถึงเจตจำนงของการมีชีวิต คือ สารัตถะที่แท้จริงของมนุษย์และสรรพสิ่ง เป็นสิ่งที่เป็จริงในตัวเอง ซึ่งมีลักษณะของความปรารถนาที่ไม่มีที่สิ้นสุด แต่

ถ้าความปรารถนาต่างๆ มีอันต้องหยุดลง จะมีผลต่อความเป็อน่ายชีวิต ที่จะเข้ามาแทนที่ในทันที เจตจำนงหรืออาจเรียกว่าพลังงานของการมีชีวิต อยู่จะแทรกอยู่ในทุกสิ่งเป็นเสมือนพลังงานตาบอดที่เคลื่อนไปตามธรรมชาติ ทั้งปวง

ข้อสังเกตในโครงการกระบวนการความรู้ทางศิลปะกับ ทฤษฎีจิตวิทยา

มีโครงการทั้งหมด 15 โครงการ ในแต่ละโครงการมีรายละเอียดที่แตกต่างกัน แต่มีได้หมายความว่าจะไม่เชื่อมโยงกัน ซึ่งสามารถแบ่งประเภทของโครงการ ตามลักษณะการนำเสนอกระบวนการ ได้พอสังเขป ในประเภทที่เน้นถึงความ สำคัญของการแสดงออกทางด้านกิจกรรม และเน้นถึงแนวคิดการแสดงออก เชิงจิตวิทยา โดยมีความสัมพันธ์กับคุณค่าสุนทรียะและขั้นตอนของเทคนิคทาง ทัศนศิลป์ สามารถเปรียบเทียบในความเหมือนและความแตกต่างดังต่อไปนี้

1. โครงการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของรูปทรงจากการพับกระดาษ ทำให้ รู้จักรูปทรงมากยิ่งขึ้น พัฒนาไปสู่โครงการปั้นดินจากหัวใจ เกิดการขยายผล จากการถ่ายทอดความคิดสู่ความเป็นรูปทรงจริงสามารถสัมผัสได้ แต่ต้องการ เรียนรู้สัมผัสกับต้นแบบที่แท้จริง จึงทำให้ต้องออกไปนอกสถานที่แหล่งเรียนรู้ สวนสัตว์ วัด ป่า ภูเขา ลานสนามหญ้า และสุดท้ายก็คือการกลับมาสู่ กระบวนการ **ปั้นดินจากหัวใจ...ลองสัมผัสดูอีกครั้ง** มีผลต่อการทบทวนถึงการ แสดงออกที่อิสระว่าแท้จริงเพียงใด

2. โครงการวาดเส้นกับดนตรีส่งผลให้เกิดภาพวาดเส้นเพื่อใช้ในโครงการภาพพิมพ์กลายเป็นหนังสือทำมือและต้องการเน้นย้ำในการใช้เสียงกับการสร้างสรรค์ในรูปแบบใหม่ในโครงการในดนตรีเชิงทดลองมีความคล้ายคลึงกันตามลักษณะการใช้ประสาทสัมผัสการฟัง แต่มีความแตกต่างกันในจุดมุ่งหมายการแสดงออก
3. โครงการเด็กตาบอดกับสวนสัตว์และโครงการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม ธรรมชาติ มีผลสืบเนื่องถึงนิทานตามหาขุมทรัพย์: เหล่านักผจญภัยกับ...ดินแดนมหัศจรรย์ มีความแตกต่างที่พื้นที่จริงและพื้นที่ที่ถูกสร้างขึ้นในสถานการณ์ต่างๆ
4. โครงการเด็กตาบอดกับสวนสัตว์และโครงการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม ธรรมชาติ ยังมีผลสืบเนื่องถึงภาพขยายจากขวดน้ำ ที่เกิดจากต้นแบบทางความคิดของเด็กตาบอด ไม่ได้มีลักษณะหรือรูปแบบทางศิลปะที่เหมือนกัน เพียงแค่เป็นจุดเริ่มต้นของการได้รับแรงบันดาลใจ
5. โครงการศิลปะจัดวางกับการมีพื้นที่ให้สำรวจถึงความเป็นไปได้ของสิ่งที่ถูกรังสรรค์ขึ้น เกิดการกระตุ้นไปสู่การจัดการกับพื้นที่ทางศิลปะในโครงการพื้นที่การเรียนรู้อย่างอิสระ ในพื้นที่ Safety zone
6. โครงการภาพเคลื่อนไหวจากเรื่องเล่า VDO documentary จากประสบการณ์ที่มีอยู่จริง แตกต่างกับโครงการห้องแห่งการลดทอนประสาทสัมผัส “ลองเป็นคนพิการ หู ตา ชัก 10 นาที” โดยที่โครงการแรกเป็นการสร้างภาพเคลื่อนไหวในแนวทางเชิงบันเทิงคดี แต่โครงการหลังมีการเผชิญกับสถานการณ์ที่ถูกจำลองขึ้นมา มีเพียงสื่อที่ใช้คือ วิดีโอภาพเคลื่อนไหว

7. ทุกโครงการได้มีส่วนขยายที่เห็นได้ชัดเจน มีลักษณะเชื่อมโยงกัน และได้ส่งต่อเป็นลำดับขั้นตอนจนกระทั่งมาถึงการอ่านประวัติของหลุยส์ เบร์ลส์ ให้คนตาดีฟัง ซึ่งเป็นการสรุปถึงการแสดงออกอย่างอิสระที่เกิดจากความภาคภูมิใจของเด็กทุกคน

บทวิเคราะห์และข้อสังเกตในกระบวนการทางศิลปะกับ ทฤษฎีจิตวิทยา เพื่อกระตุ้นและสนับสนุนการแสดงออก อย่างอิสระของเด็กผู้พิการทางสายตา

โดยอาศัยหลักการการใช้ประสาทสัมผัสที่มีอยู่ของคนตาบอด การใช้สายตา บางส่วนที่ยังเหลืออยู่ (Residual Vision) การฟังเสียง (Hearing) การสัมผัส (Touching) การดมกลิ่น และการลิ้มรส (Smelling and Tasting)

การเรียนรู้ขั้นพื้นฐานและสุนทรียะ: คุณค่าสุนทรียะ รูปทรง สี ทิศทาง เวลา พื้นที่ ขนาด น้ำหนัก และจังหวะ

การเรียนรู้ขั้นพื้นฐานที่เกิดจากการใช้ประสาทสัมผัสที่มีอยู่: ส่วนต่างๆ ของร่างกาย รูปทรง สี ทิศทาง เวลา พื้นที่ อุณหภูมิ ขนาด น้ำหนัก

กระบวนการการปฏิบัติเชิงทดลองในโครงการที่สามารถโต้ตอบกับจุดประสงค์ที่แตกยอดออกไปในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีการบูรณาการความคิดระหว่างคนตาบอดกับคนตาดีได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น ดังนี้

โครงการวาดเส้นกับดนตรี: Conceptual art

โครงการวาดเส้นกับดนตรี ทำให้เกิดการเรียนรู้อารมณ์และความรู้สึกที่แท้จริงของผู้วาดที่ได้ถ่ายทอดไปตามการสัมผัสทางการได้ยินผ่านดนตรี เป็นสื่อสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างกันได้เป็นอย่างดี จากผลงานสร้างสรรค์วาดเส้นจึงเป็นความบริสุทธิ์ที่แสดงให้เห็นว่า เด็กตาบอดมีการใช้ประสาทสัมผัสที่เหลืออยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เห็นได้จากจังหวะความเคลื่อนไหวของแต่ละคนจะค่อนข้างมีแนวโน้มที่ใกล้เคียง กัน ถ่ายทอดเป็นจังหวะของเส้นขยุกขยิกขึ้นลง เส้นหนักเบา เส้นใหญ่เล็ก

- ในเพลงจังหวะเร็ว ปรากฏเป็นเส้นขยุกขยิก กระฉับกระเฉง ผสมผสานน้ำหนักเข้มขึ้นและเบาบางทับซ้อนในพื้นที่เดียวกัน
- ในเพลงจังหวะช้า ปรากฏเป็นเส้นทึบ หนักแน่น เบาบาง เส้นประ เส้นในลักษณะขาดช่วง แหว่งวิน

แสดงให้เห็นถึงการฟังเสียงช่วยทำให้เกิดการแสดงออกที่ตรงไปตรงมา ซึ่งต้องขึ้นอยู่กับความพร้อมและ สมาธิของผู้ฟัง ต้องปลดปล่อยความเป็นเฉพาะตนเอง อาจจะหมายถึงการละลายซึ่งตัวตนก่อน และพร้อมที่จะเปิดรับกับการเผชิญหน้ากับการตัดสินใจในสถานการณ์อื่นๆ ได้อย่างอิสระ เสียงสามารถทำให้เราจินตนาการได้ยิ่งใหญ่อย่างไรขอบเขตตามที่เรายากให้เป็นได้ แต่เมื่อไรที่เรามีรูปภาพเข้ามา ภาพอาจจะเป็นตัวจำกัดขอบเขตของจินตนาการไว้ ซึ่งในบางครั้งจินตนาการที่สร้างขึ้นมาจากเสียงที่ได้ยินนั้นอาจสวยงามกว่าความเป็นจริง

บทวิเคราะห์

การใช้ประสาทสัมผัสทางด้านการฟังเสียง เพลงเป็นแรงจูงใจ เชิงจิตวิทยา เพื่อกระตุ้นและสนับสนุนการแสดงออกในเชิงทัศนศิลป์อย่างอิสระของเด็ก ตาบอด เกิดความสัมพันธ์ระหว่างการฟังกับการสัมผัสด้วยมือ การเริ่มต้นของการฟังเสียง ยังไม่สามารถสร้างอารมณ์ร่วมของท่วงทำนองเพลงกับการแสดงออกที่เกี่ยวข้องกันได้ นอกจากการเคลื่อนไหวไปมาด้วยความเคยชินของการกำหนดการขยับมืออย่างซ้ำๆ ยังไม่สามารถจะเห็นความกลมกลืนระหว่างกันได้ในระดับหนึ่งของร่องรอยของการขีดเขียน ที่เป็นไปตามธรรมชาติของการวาดเส้น ไม่ได้บ่งบอกถึงสถานการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นในขณะนั้นๆ

ภาพที่ 2 เด็กตาบอดเรียนรู้การวาดเส้นจากดนตรี
โรงเรียนสอนคนตาบอดภาคเหนือในพระบรมราชินูปถัมภ์ จังหวัดเชียงใหม่ 2556

การเรียนรู้ของคนตาบอดกับศิลปะจัดวาง: Conceptual art

คนตาบอดจะสามารถรับรู้หรือเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ โดยอาศัยประสาทสัมผัสต่างๆ ที่เขามีอยู่ (Remaining Senses) การฝึกใช้ประสาทสัมผัสต่างๆ ตั้งแต่วัยเด็ก เป็นสิ่งที่สำคัญมาก จะต้องฝึกเด็กให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ ความเชื่อที่ว่า ประสาทสัมผัสที่เหลืออยู่ของเด็ก คือ การฟังเสียง การสัมผัส การดมกลิ่น และการลิ้มรส จะพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ ตามธรรมชาติด้วยตัวของคนตาบอดเอง ได้รับการพิสูจน์แล้วว่าไม่เป็นความจริง หากแต่ความสามารถดังกล่าวนั้นได้มาด้วยการฝึกฝนและพัฒนา ซึ่งจะช่วยให้เด็กได้สำรวจความสามารถหรือประสิทธิภาพของการใช้ประสาทสัมผัส ในอันที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในชีวิตประจำวันของพวกเขาได้

จากหลักการนี้ได้ถูกนำมาใช้โดยตรงกับกรณีศึกษาผ่านการสัมผัสกับงานศิลปะจัดวาง เพื่อจุดมุ่งหมายในการสังเกตเด็กตาบอด การตีความและการพิจารณาใคร่ครวญด้วยประสบการณ์ไม่ใช่การนำเข้าสู่กรอบของทฤษฎีใดๆ ในเบื้องต้น

ภาพที่ 3 เด็กๆ น้อมรับกับการสัมผัสหลายๆ ครั้ง พร้อมกับรอยยิ้มและการตั้งคำถาม
กับผลงาน “บ้านจระจาด” ของ พิชญา งามเจริญ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2555

บทวิเคราะห์

การใช้สายตาบางส่วนที่ยังเหลืออยู่ เมื่อเด็กตาบอดเลื่อนรางได้มีโอกาสสัมผัสผลงานศิลปะจาดวาง ชื่อว่า “บ้านจระจาด” ไม่สามารถเข้าใจกับเนื้อหาในการแสดงออกและการสื่อสารของ พิชญา งามเจริญ ดังนั้นจึงไม่ต้องพยายามหาหนทางเพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน แต่กลับกลายเป็นการเปิดโอกาสสร้างความเข้าใจในสาระของมุมมองใหม่ๆ ที่ถูกสร้างโดยผู้ชมที่มีจินตนาการที่แตกต่าง เด็กๆ กระตือรือร้นเข้าไปหาสิ่งที่แปลกตา ไม่คุ้นชิน ได้อย่างง่ายดาย โดยพยายามเทียบเคียงกับบางสิ่งที่รู้จัก บ้านเส้นด้ายสีขาว ซึ่งได้ส่งสารทางความ

รู้สึกถึงความสะอาด บริสุทธิ์ เด็กๆ พยายามทำความเข้าใจ โดยการเปรียบเทียบกับหน้ากระดาษสมุดการบ้าน งานข้าวหลังจากการล้าง กลิ่นหอมสะอาดของเสื้อผ้าที่ถูกล้างในครั้งแรก หรือประสบการณ์อื่นๆ ดังที่ Goethe ได้กล่าวไว้ว่า สีคือคำพูดของจิตวิญญาณในธรรมชาติ เช่น เมื่อมองดูการแต่งกายที่ดูจัดจ้านของภรรยาชาวสวนซึ่งแต่งกายด้วยชุดสีเทาออกน้ำเงิน อาจทำให้มองไม่เห็นน้ำหนักแสงเงา จนดูแล้วเหมือนไร้การแสดงออก (Jennings 1993, 44)

การฟังเสียง เส้นด้ายจะไม่สามารถสร้างเสียงด้วยตัวของมันเองได้ จึงต้องอาศัยสิ่งแวดล้อมอื่นๆ เช่น ลมพัด มือกวัดแกว่ง ช่วยทำให้เกิดเสียงกระทบกันเบาๆ ทำให้เด็กๆ ได้รู้ว่าวัสดุที่อยู่ตรงหน้านั้นมีน้ำหนักเบา

การสัมผัส เด็กๆ จะเน้นถึงการสัมผัสจากมือนำไปสู่การค้นหาคำตอบ ในระยะแรกคำถามก็พรั่งพรูออกมาเกือบจะเป็นคำถามเดียวกัน เช่น “คืออะไร” “เอาไว้ทำอะไร” “ทำมาจากอะไร” และมีบางคำพูดที่เกิดจากความรู้สึกที่แท้จริงโดยไม่มีคำถามที่เป็นเหตุและผลใดๆ เช่น “จับแล้วรู้สึกดี” “รู้สึกแปลกๆ” “แบบนี้ไม่เคยสัมผัสที่ไหนมาก่อน” หรือสามารถคิดได้ซับซ้อนกว่าเดิม เช่น “สามารถนอนและจะกันแดดได้หรือไม่” “เส้นด้ายที่ห้อยลงมา มัน คิดว่าได้ผูกโยงกับต้นไม้สูงๆ ” หลายๆ คำตอบมีความแตกต่างกันไป เด็กๆ สามารถบอกได้ถึงความต้องการที่จะยังคงอยู่ในพื้นที่ของตัวงานศิลปะ ซึ่งในทีนี้ก็คือบ้านเส้นด้าย

ภาพที่ 4 ทดลองสร้างรูปทรงจากกระดาษและขึ้นรูปทรงด้วยดินเหนียวของเด็กตาบอด
Inclay studio เชียงใหม่ 2556

โครงการปั้นดินจากหัวใจ: Activities art

ปั้นดินอย่างอิสระ

เด็กๆ ทุกคนเกิดความกระตือรือร้นที่จะได้สัมผัสกับก้อนดิน โดยไม่มีใครที่จะเคอะเขิน คล้ายกับเป็นเพื่อนเล่นที่คุ้นเคยกันมานาน แต่เมื่อได้เริ่มนวดดิน เด็กๆ จะชะงักหยุดคิดชั่วขณะ แต่แล้วก็กลับเข้าสู่กระบวนการนี้อย่างมีชีวิตชีวาอีกครั้ง พร้อมกับข้อซักถามสลับกันไปมา

ความรู้สึที่ได้จากการสัมผัสเป็นสิ่งที่น่าสนใจมากที่สุดเมื่อปั้นใบหน้าคนหลายตัวอย่างของ Viktor Lowenfeld ครูสอนศิลปะและนักเขียน ชาวเวียนนา ออสเตเรีย ผู้ให้ความสำคัญกับทฤษฎีพื้นฐานเกี่ยวกับธรรมชาติของกิจกรรม

การสร้างสรรค์ของเด็กพิการทางสายตาและด้อยโอกาส แสดงให้เห็นว่า Portrait ของการสัมผัสที่เข้าใจ (Haptic-minded portrait) นั้นเกิดขึ้นจากความรูสึกที่อยู่ข้างในที่เป็นประสบการณ์ของศิลปินและไม่เกี่ยวข้องกับการทำใบหน้าให้เหมือนจริง สะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์ที่ยังหนีไม่พ้นการสัมผัสด้วยมือและก็ยังคำนึงถึงสัดส่วนที่ถูกต้อง ชิ้นงานที่ทำขึ้นจากใจแสดงให้เห็นความบริสุทธิ์ใจที่ไม่ได้ตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขใดๆ (Henley 2002, 120)

บทวิเคราะห์

การใช้ประสาทสัมผัสทางการสัมผัส การสัมผัสที่อิสระเช่นนี้จึงถูกขยายผลออกไปโดยจากดินเหนียวที่ถูกปั้นให้เป็นรูปทรงตามความเข้าใจถึงรูปแบบต่างๆ เช่น Organic form, Geometric form และ Free form

ปั้นดินในหัวข้อความรัก

การปั้นด้วยดินนั้นง่ายต่อการรับมือสำหรับคนตาบอด นอกจากนั้นยังเร็วและสะดวกในการนำมาพูดคุยหรือกันหลังจากนำไปเผาในเตาเผาแล้ว เชื่อว่าความสุขในการสร้างสรรค์ได้ก่อให้เกิดงานศิลปะมากมาย และยังทำให้คนที่สามารถมองเห็นปกติได้รู้สึกประหลาดใจเป็นที่แน่นอน อาจพูดได้ว่า ความกลัวมีมากกว่าอันตราย “คนตาบอดจะมีโอกาสมากขึ้นด้วยการปั้นและมีความสุขจากการปั้นจะทำให้พวกเขามีชีวิตชีวาและมีกำลังใจในการมีชีวิตพยายามสร้างสิ่งเหล่านี้ด้วยความมั่นใจในงานปั้นที่ชวนฝัน” นี้เป็นคำอวยพรจากใจให้แก่นักเรียนที่ Kobe Municipal Blind Education School (Fukural 2003, 1)

เด็กๆ ได้มีเวลาคิดเกี่ยวกับต้นแบบของความรัก จากการพูดคุยและข้อมูลส่วนใหญ่ชี้ให้เห็นว่าพวกเขาจะมีความนึกคิดเกี่ยวกับแม่และพ่อเป็นลำดับต้นๆ

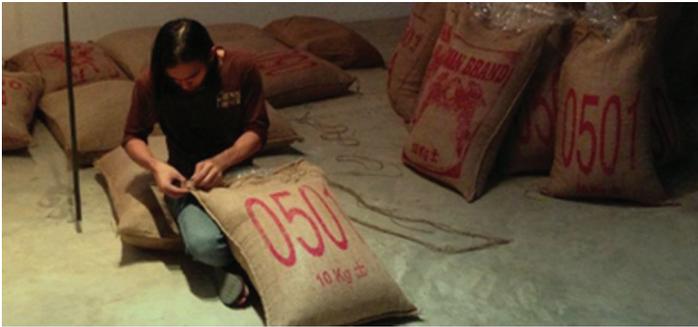
จากบทความใน Child Art Therapy คือ ความรู้สึกปลอดภัยและไม่คุ้นเคยกับคนอื่นไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับความคิดของเขา และเรื่องราวที่ไม่ซับซ้อนจากสนามเด็กเล่นในโรงเรียนกลับกลายเป็นเรื่องส่วนตัวที่มีให้เล่ามากมายซึ่งเกิดขึ้นจากการจับดินเหนียว ความอยากเล่าเรื่องได้นำมาสู่ประเด็นที่เป็นความสัมพันธ์กับสิ่งของตามมา ตอนที่เขาสนใจกับส่วนคอของทรงกระบอกนั้นหมายถึงร่างกายของแม่ สะท้อนให้เห็นถึงวิธีการบำบัดเพื่อจะช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับเด็ก (Rubin 2005, 155)

การปั้นดินในหัวข้อความรักทำให้สามารถสัมผัสได้ถึงความรู้สึกอันละเอียดอ่อนของเด็กๆ ตามอด สามารถกล่าวได้ว่า “ลองสัมผัสใบหน้าของตนเองอย่างค่อยๆ พิจารณาเป็นส่วนๆ ของรายละเอียด โดยเริ่มจากโครงสร้างรูปทรงของรูปลักษณะใบหน้า ศีรษะ เส้นผม หู จมูก ตา คิ้ว ปาก ต่างๆ เหล่านี้ล้วนมีที่มา จากความรักของพ่อและแม่แทบทั้งสิ้น ดวงตากลมดวงนี้อาจได้มาจากแม่ จมูกโด่งๆ อาจได้มาจากพ่อ พวกเขาคงรักและเป็นห่วงหนูมาก คงอยากเห็นหนูเป็นคนดีในสังคม มีความสุขกับการมีชีวิตอยู่ เชื่อเถอะว่าพวกท่านคอยอยู่ใกล้ๆ เป็นกำลังใจเท่าที่หนูจะยังมีลมหายใจอยู่ อย่างแน่นอน”

บทวิเคราะห์

การใช้ประสาทสัมผัสทางการสัมผัส ในการปั้นดินมีความจำเป็นอย่างมากในการใช้การสัมผัสด้วยมือเพื่อเรียนรู้กับสิ่งที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริง

มากที่สุด ได้สัมผัสกับความแตกต่างของลักษณะพื้นผิวตามสถานะที่ค่อยๆ เปลี่ยนไป เช่น หยาบ ละเอียดย อุดหนุมิร้อน เย็น รูปทรงคน สัตว์ สิ่งที่อยู่รอบตัว สี ทิศทาง เวลา ขนาด และน้ำหนัก การสัมผัสเนื้อดินขณะที่กำลังนวดดิน ทำให้รู้ถึงการรับสัมผัสที่ต้องมีการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อมัดต่างๆ ของมือ เมื่อออกแรงกด อัด ขยำ ดึง และคลึง ล้วนแต่ต้องใช้เวลาทำซ้ำๆ กันหลายๆ รอบ จึงจะทำให้ดินมีคุณลักษณะที่พร้อมจะใช้งาน ทำให้รู้ว่าลักษณะของเนื้อดินก่อนและหลังนวดดินแตกต่างกันอย่างไร ซึ่งคำตอบนั้นมีหลากหลายความรู้สึก ขึ้นอยู่กับว่าใครจะมีการสังเกตได้ละเอียดกว่ากัน แต่ถึงอย่างไรก็ตามทุกคนก็ได้รู้ว่าขั้นตอนที่ต้องใช้พละกำลัง ใช้การสังเกต ใช้เวลา ย่อมมีผลสำคัญต่อการกระทำบางสิ่งบางอย่างที่มีคุณค่าทางสุนทรียะเสมอมา

ภาพที่ 5 ปรับเปลี่ยนพื้นที่จากกระสอบกลายเป็นพื้นที่การเรียนรู้อย่างอิสระ (Safety zone)
 รำเปิงคอมมูนิตี้ อาร์ต สเปซ จังหวัดเชียงใหม่ 2556

พื้นที่การเรียนรู้อย่างอิสระ (Safety zone): Community art, Relational art, Activities art

ศิลปะกับเด็กตาบอดนำมาซึ่งการสร้างบทบาทของสุนทรียะในมุมมองอื่นๆ โดยมุ่งเน้นการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นกับ กระบวนการคิดที่มีความเกี่ยวข้องกับการอยู่ร่วมกันได้โดยมิได้มีข้อสงสัยใดๆ

เมื่อกระสอบถูกวางเรียงอย่างเป็นระเบียบภายในห้องแสดงงาน จึงช่วยสร้างมุมมองใหม่ที่ถูกปรับเปลี่ยนจากประโยชน์ใช้สอยเดิมๆ ให้กลายเป็นสิ่งที่มีคุณค่าที่ย่อมมีค่านิยมอื่นๆ แทรกซ้อนอยู่ในความเป็นแค่เปลือกที่อาจดูไม่ค่อยมีประโยชน์ “แกลบ” จึงเป็นดังสิ่งสมมติที่อาจดูไร้ค่าในบางสถานการณ์ แต่อีกสถานภาพหนึ่งกลับแสดงถึงควมมีคุณค่า สามารถทดแทนกันได้อย่างท้าทายกับการประยุกต์ใช้ได้ตามความเหมาะสม จากกระสอบแกลบ 30 ใบนี้ ได้กลายเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้อย่างอิสระ พื้นที่ที่ปลอดภัยสำหรับเด็กๆ กลายเป็นสัญลักษณ์ที่พวกเขาสามารถไว้วางใจและพึ่งพิงได้ เรียนรู้ที่จะออกจากพื้นที่นี้ไปและเริ่มสำรวจโดยรอบๆ และกลับเข้ามายังพื้นที่นี้อีกครั้ง ได้มีความสัมพันธ์ขึ้นมาอย่างเห็นได้ชัด

จากพื้นที่การเรียนรู้อย่างอิสระ นี้ได้ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของกิจกรรม ความคิด และเกิดบทสนทนาต่างๆ นานา ก็ต่อเมื่อมีการเคลื่อนไหวจากชีวิตของเด็กๆ แต่เมื่อใดก็ตามที่ภาพและเสียงหายไป พื้นที่นี้ก็กลับสู่สภาพความเป็นกระสอบแกลบที่ยังคงวางเรียงรายอย่างเป็นระเบียบ

ภาพที่ 6 เล่นดนตรีและพูดคุยในพื้นที่การเรียนรู้อย่างอิสระ (Safety zone)
 รำเปิงคอมมูนิตี้ อาร์ต สเปซ จังหวัดเชียงใหม่ 2556

ภาพที่ 7 เปลี่ยนพื้นที่ที่เกิดจากกระสอบกลายเป็นพื้นที่การเรียนรู้อย่างอิสระ (Safety zone)
 รำเปิงคอมมูนิตี้ อาร์ต สเปซ จังหวัดเชียงใหม่ 2556

บทวิเคราะห์

การใช้ประสาทสัมผัสทางการสัมผัส การทำงานร่วมกันระหว่างคนตาดีกับเด็กตาบอด ต่างคนต่างก็ต้องร่วมมือกันได้ทั้งการสัมผัสทางกายและทางใจไปพร้อมๆ กัน จากการยก ลาก ผูก แขนว ดึง ขมวด มัด เย็บ และจับ หลายคน

ได้กลิ้งเกลือกไปบนกระสอบกลายเป็นที่นอนพักผ่อนหรือไม่ก็นั่งพักขาเป็นระยะๆ สลับปรับเปลี่ยนไปมา หรืออาจหยิบชอล์คขึ้นมาเพื่อขีดเขียนวาดในสิ่งที่อยากวาด จะวาดบนพื้นผนังหรือพื้นห้องก็สามารถทำได้ในเวลาที่มีอยู่ และสามารถบอกเล่ากับผู้คนที่สนใจจะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันได้ได้อย่างเสรี

ภาพที่ 8 ภาพเคลื่อนไหวจากการเขียนบทของเด็กๆ ตาบอด ในพื้นที่การเรียนรู้อย่างอิสระ (Safety zone) ร่ำเปิงคอมมูนิตี้ อาร์ต สเปซ จังหวัดเชียงใหม่ 2556

ปั้นดินจากหัวใจ (สัมผัสอีกครั้ง): Conceptual art

การปั้นบิเป็นการสัมผัสที่คุ้นเคยกับดินเหนียวมากที่สุด ได้ประสบการณ์ของการปั้นที่มีความรู้สึกเปียกชุ่มจากดินเหนียว เป็นการสัมผัส

ที่เกิดขึ้นในตัวเอง Berenshon ยกย่องว่าการปั้น การบีบ ก่อให้เกิดสมาธิหรือมีคุณค่าทางจิตใจ มักใช้เทคนิคนี้ในการเริ่มต้น เมื่อชิ้นงานอยู่ในมือของพวกเขา ก็หวังว่าพวกเขาจะรู้สึกมีการใช้ผัสสะอันละเอียดอ่อนและสามารถแสดงออกมาเท่าที่จะเป็นไปได้ (Henley 2002, 56)

คนที่มีการมองเห็นปกติจะไม่ปั้นรูปทรงของกระดูกอย่างเด่นชัด (ประสาทรับรู้โดยการสัมผัส) เป็นการค้นพบที่ยิ่งใหญ่ที่แม้ด้วยดวงตาที่มองไม่เห็นแต่พวกเขาก็ยังสามารถปั้นได้ และรู้สึกตื่นเต้นใจมากที่พบว่าจุด 6 จุดนั้นหมายถึงซีโครงที่รู้สึกได้ด้วยปลายนิ้วเมื่อกอดลูกสุนัข ประสาทรับรู้โดยการสัมผัสสามารถถูกจดจำได้ อาจพูดได้ว่ารู้สึกถึงซีโครงได้ด้วยปลายนิ้วและมือ (Fukural 2003, 12)

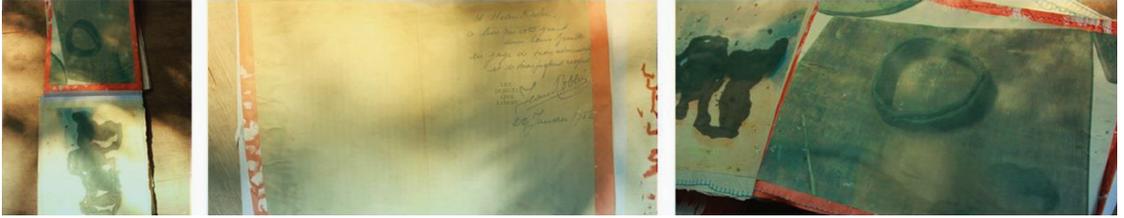
การรับสัมผัสอย่างละเอียดเป็นการรับสัมผัสประเภทหนึ่งที่ช่วยให้บุคคลมีความสามารถแยกจุดสัมผัสแม้จะถูกกระตุ้นขณะปิดตา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสาทที่รับการกระตุ้นนั้นๆ ถ้ากระตุ้น 2 จุดพร้อมๆ กัน อาจรู้สึกเหมือนถูกกระตุ้นจุดเดียวถ้าระยะห่างของจุด 2 จุดไม่ห่างจนเกินไป ชีตความสามารถที่จะแยกการกระตุ้น 2 จุดให้รู้ว่าเป็นการกระตุ้น 2 จุด ในกรณีของฝ่ามือ 11.3 มิลลิเมตร และหลังมือ 20-30 มิลลิเมตร (สุภาพร 2543, 5)

โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อตอบสนองกับประสาทสัมผัสของกายสัมผัส โดยใช้ปลายนิ้วมือในการเรียนรูรูปร่าง พื้นผิว ขนาด และน้ำหนัก จากการสัมผัสเนื้อดินเย็นๆ ที่นุ่ม บีบกดได้ เปลี่ยนรูปทรงได้ กลายมาเป็นรูปทรงที่หนัก มันคงแข็งแรง มีพื้นผิวคล้ายก้อนหิน เมื่อหลายสิ่งหลายอย่างเปลี่ยนแปลงไป เด็กๆ จะยังคงจำรสสัมผัสครั้งแรกที่ตัวเองเป็นคนสร้างขึ้นมาจากการปั้นอย่างอิสระของ

ตัวตนของแต่ละคนได้หรือไม่ ดังนั้นเด็กๆ จะได้ใช้โอกาสในการสัมผัสกับผลงานของตนเองอีกครั้งหนึ่ง โดยการนำเอากระดาษหนังสือพิมพ์ที่ค่อนข้างบางตัดเป็นเส้นเล็กๆ เพื่อพันรอบๆ ห่อหุ้มงานเซรามิค ทำให้ได้สัมผัสกับสิ่งที่เปลี่ยนแปลงสถานะจากของนิ่มเป็นของแข็งที่พวกเขาคุ้นเคยกับรูปร่างแต่ถูกเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพไปแล้ว เท่ากับว่าพวกเขาได้เริ่มมีการสำรวจความเป็นรูปร่างหรือรูปทรง ไม่ว่าจะป็นรูปทรงของความรัก รูปทรงจากสวนสัตว์ รูปทรงจากวัด รูปทรงในธรรมชาติ และรูปทรงอิสระที่พวกเขาสร้างสรรค์

บทวิเคราะห์

การใช้ประสาทสัมผัสทางการสัมผัส เรียนรู้เกี่ยวกับ รูปทรง พื้นผิว ขนาด และน้ำหนัก จากการสัมผัสเนื้อดินที่กลายมาเป็นรูปทรงที่หนักคล้ายหินที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกระบวนการ ซึ่งไม่แตกต่างไปจากการเรียนรู้ในกระบวนการอื่นๆ มากนัก แต่จะมีที่พิเศษกว่าสิ่งอื่นๆ คือการเปลี่ยนแปลงของวัตถุที่เกิดจากความร้อน ผลพวงการกระทำของนวัตกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น และการสัมผัสอย่างอิสระโดยไม่มีเวลาหรือเงื่อนไขของกระบวนการมาเป็นตัวกำหนด ช่วยให้เกิดความผ่อนคลายและมีเวลาที่จะพิจารณาทบทวนกับการจับต้องของสองสิ่ง คือสิ่งที่คุ้นเคยในรูปทรงและสิ่งที่เป็แผ่นกระดาษที่ต้องมีการเคลื่อนไหวไปโดยรอบๆ รูปทรงเหล่านั้น พื้นที่ในการจับต้องมีมากขึ้น เรียนรู้เกี่ยวกับรูปทรงได้อย่างละเอียด รู้ถึงความแตกต่างระหว่างสองรูปทรง สัมผัสในความเป็นปริมาตร เหลี่ยม มุม หนา บาง แหวม ทุ่ ทำให้เกิดการคาดเดาได้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงด้วยตัวเอง

ภาพที่ 9 การแสดงออกอย่างอิสระในความเป็นภาพพิมพ์
ร่ำเปิงคอมมุนิตี้ อาร์ต สเปซ จังหวัดเชียงใหม่ 2556

ภาพพิมพ์กับหนังสือทำมือ: Activities art

ภาพที่เกิดจากการพิมพ์ด้วยวัสดุจากธรรมชาติ (Stamp print) ด้วยการแกะสลักภาพตัวอักษรบนผิวมันฝรั่งแล้วประทับลงไปบนกระดาษบางๆ ทำให้เกิดร่องรอย ซึ่งสลับค่าของการสัมผัสรอยนูนกับร่องลึก เพราะเด็กๆ ตาบอดสามารถสัมผัสได้ถึงแม่พิมพ์ที่เป็นตัวอักษรชัดเจน และอาจพยายามที่จะสร้างเป็นคำพูดที่ไม่มีความหมายใดๆ มากกว่าการได้สัมผัสและพิมพ์ลงบนกระดาษอันว่างเปล่า เพียงเท่านั้นก็ย่อมสำคัญยิ่งกว่าการที่จะต้องหาความหมายใดๆ อีก แต่กลับมีความหมายเชิงสร้างสรรค์ที่อาจกล่าวได้ว่าแค่แปลงเสียงอ่านตามอย่างอิสระไว้กฎเกณฑ์ของความถูกต้องตามระเบียบบ้างในบางครั้งย่อมส่งผลถึงการแสดงออกทางภาษาที่อิสระงดงาม เป็นเสียงอันบริสุทธิ์ ผ่อนคลาย และไหลลื่นไปกับความเป็นไปของตัวอักษรตามธรรมชาติของภาษา โดยปราศจากเงื่อนไข

จากภาพพิมพ์ที่พรม้าวของร่องรอยกรีด แกะ ภาพพิมพ์ตัวอักษรที่ไร้ซึ่งความถูกต้องของการหาคำนิยามความหมาย ภาพถ่ายการบันทึกเรื่องราวของเด็กๆ ตาบอด ทั้งหมดทั้งหมดนี้ กลับถูกสลายแบ่งแยกตอกย้ำถึงความพรม้าวซ้ำอีกครั้งบนพื้นที่ของหนังสือทำมือที่ไม่ซ้ำแบบกัน

บทวิเคราะห์

การใช้ประสาทสัมผัสทางการสัมผัสใช้ปลายนิ้วสัมผัสกับร่องรอยผิวขรุขระจากการพิมพ์ด้วยแม่พิมพ์ไม้ที่เป็นลายเส้น สัมผัสร่องรอยซ้ำๆ การทับซ้อนของกระดาษ และรอยเย็บที่เป็นระเบียบของเส้นด้าย เกิดการเรียนรู้อย่างมีนัยยะและสามารถใช้จินตนาการที่อิสระจากกรอบของผลทางเทคนิคที่สามารถตอบสนองในคุณค่าทางสุนทรียะได้ไม่แตกต่างกับที่เคยเป็นมา

การใช้ประสาทสัมผัสทางการดมกลิ่น ในรายละเอียดมีการใช้หมึกพิมพ์สี กระดาษเหลือใช้และกระดาษทำมือ ย่อมส่งผลถึงประสบการณ์ใหม่ที่ต้องจดจำและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

เด็กตาบอดกับสวนสัตว์: Activities art

ไม่ว่าจะพื้นที่หรือสถานที่ใดๆ ก็จะเป็นพื้นที่แห่งอิสรภาพได้ในทุกที่ แต่ถ้าหากว่าพื้นที่นั้นๆ ปราศจากการมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งเต็มใจที่จะมอบให้แก่กันแล้ว ถึงแม้ว่าจะกว้างขวางเพียงใดก็คงไม่สามารถช่วยเปิดอิสรภาพที่มีอยู่ในจิตใจของแต่ละคนได้ ความรัก ความเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน เหล่านี้คือความสำคัญที่ต้องเกิดขึ้นด้วยความเอาใจใส่ต่อกัน ดูแลกันเท่าที่จะทำได้

เหล่านี้ คือพื้นที่แห่งเสรีภาพที่จะนำไปสู่อิสระภาพในจิตใจโดยแท้จริง

บทวิเคราะห์

การใช้ประสาทสัมผัสทางการสัมผัส การสัมผัสด้วยมือ ด้วยวงแขน ด้วยแก้ม ด้วยเท้า ขณะที่กอด ลูบคลำ และขี้นนึ่งบนหลังของตัวสัตว์ เกิดการเรียนรู้จากการสัมผัสจากรูปต้นแบบของความเป็นจริงที่สุด สัตว์เป็นสิ่งมีชีวิตที่ใกล้ชิดกับมนุษย์ ไม่ใช่เฉพาะแค่สัตว์เลี้ยง ความคุ้นชินกับเรื่องราวมากมายจากสื่อต่างๆ จากหนังสือ นิทาน สารคดี ส่วนมากแล้วมักจะปรากฏการยกเอาความเป็นสัตว์มาอธิบายเพื่อเทียบเคียงเสมอๆ ดังนั้นเมื่อได้รับรู้จากการฟังอย่างเดียวคงจะไม่เพียงพอ การสัมผัสอย่างใกล้ชิดจึงเข้ามามีบทบาทแทนที่เพื่อกระตุ้นและเน้นย้ำต่อจินตนาการร่วม ช่วยต่อยอดในศักยภาพการจดจำและความเข้าใจอย่างมีเหตุและผลได้ดียิ่งขึ้น

การใช้ประสาทสัมผัสทางการดมกลิ่น มีผลทำให้เด็กๆ สามารถบอกได้ถึงกลิ่นของสถานที่และชนิดของสัตว์ มีการอธิบายรายละเอียดในการเดินสำรวจเข้าไปเพื่อทดสอบการจดจำจากประสาทสัมผัสทุกส่วนในขากลับ ซึ่งในการดมกลิ่นมีส่วนสำคัญเป็นเหตุเป็นผลในการตัดสินใจในคำตอบที่จะบอกได้ถึงการแยกแยะประเภทของสัตว์ต่างๆ ได้อย่างแม่นยำ

การใช้ประสาทสัมผัสทางการฟังเสียง อากัปกิริยาของสัตว์มีผลต่อปฏิกิริยาการรับรู้อย่างรวดเร็ว เช่น เสียงบินและเสียงร้องของนกเมื่อตกใจ ช้างร้องส่งเสียงดัง ลิงแหย่งของกิน เกิดโทนเสียงสูงทำให้การรับสัมผัสของเด็กๆ เป็นไปอย่างว่องไวฉับพลันในการเคลื่อนหลบเบี่ยงตัวอย่างรวดเร็วกว่าปกติ

แสดงให้เห็นถึงสภาวะการเอาตัวรอดขณะที่มีภัยมาใกล้ตัว แต่เมื่อได้ยินเสียงที่เป็นโทนต่ำๆ เช่น เสียงคำรามเบาๆ ของเสือ กลับไม่ได้รู้สึกกลัวหรือตกใจมากจนเกินไป ที่เป็นเช่นนี้เพราะเด็กๆ ไม่สามารถมองเห็น รูปร่าง หน้าตาที่เป็นนักรล่าของสัตว์กินเนื้อชนิดนี้

ภาพที่ 10 สุขสันต์สัมผัสของเด็กตาบอด
สวนสัตว์เชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 2556

ภาพและเสียงจากความทรงจำนั้นแตกต่างกัน เพราะเสียงสามารถทำให้เราจินตนาการได้ยิ่งใหญ่อย่างไร้ขอบเขต แต่เมื่อไรที่มีรูปภาพปรากฏ จะเริ่มจำกัดขอบเขตของจินตนาการไว้ ซึ่งจินตนาการที่สร้างขึ้นมาจากเสียงที่ได้ยินนั้นอาจสวยงามกว่าความเป็นจริง คนตาบอดสามารถฝันเห็นภาพแต่จะเป็นภาพที่แตกต่างออกไปจากภาพของคนปกติ โดยขึ้นอยู่กับประสบการณ์และจินตนาการ แต่ถ้าหากคนตาบอดยังอยู่ในวัยเด็กอยู่นั้น ความฝันแรกเริ่มอาจจะมีแค่เสียง

และเสียงนั้นจะค่อยๆ พัฒนามาเป็นภาพตามที่จินตนาการตามวัยที่โตขึ้น บวกกับประสบการณ์ชีวิตที่มีมากขึ้นตามลำดับ

ศึกษาและเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม ธรรมชาติ วัดถ้ำผาลาด: Activities art

การสัมผัสที่แตกต่างจากเดิมๆ หรือการสัมผัสที่เป็นไปอย่างไม่ผิวเผินอาจนำมาซึ่งการเรียนรู้ด้วยตนเองไปสู่ความลึกซึ้งของความเข้าใจในเชิงวัฒนธรรมรากเหง้าที่ยังลึกลงมาช้านาน

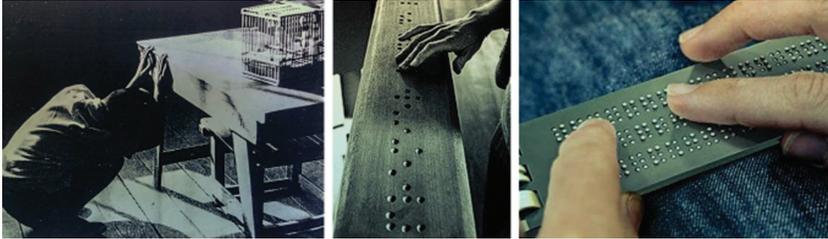
เด็กๆ ไม่เคยได้มีโอกาสเรียนรู้อย่างละเอียดเหมือนเช่นนี้มาก่อน แต่ก็จะได้เรียนรู้ถึงสิ่งใดควรและไม่ควรไปพร้อมๆ กันด้วย เพราะในความเป็นจริงต่างก็มีความเข้าใจถึงขนบธรรมเนียมประเพณีทางสังคมที่ควรจะปฏิบัติในชีวิตจริงๆ ไม่ใช่มีความอิสระจนเกินความพอดีของขอบเขตทางสังคมมากเกินไป ก็อาจสร้างปัญหาอื่นๆ ตามมาได้เช่นกัน เมื่ออยู่ร่วมกันในสังคมก็ต้องใช้เสรีภาพให้อยู่ในกรอบข้อกำหนดเท่าที่ียมกับผู้อื่นได้ด้วย ถึงจะเป็นผู้พิการด้อยโอกาสก็ควรจะมีคามภาคภูมิใจที่ได้ดำเนินชีวิตในแบบปกติสามัญ ไม่มีสิทธิพิเศษมากกว่าผู้อื่น เป็นการยอมรับกับความเป็นจริงและเป็นไป ยอมรับในความแตกต่าง ไม่แบ่งแยกในความรับผิดชอบในฐานะประชากรคนหนึ่งบนโลกใบนี้

บทวิเคราะห์

การใช้ประสาทสัมผัสทางการสัมผัส มีความสำคัญต่อเด็กๆ ที่ได้มีโอกาส

ใช้ประสาทสัมผัสทั้งหมด และได้เรียนรู้ในหลายๆ สิ่งที่เป็นความรู้ขั้นพื้นฐาน คือ คุณค่าสุนทรียะในความซาบซึ้งของรูปทรงทางศาสนา เช่น พระพุทธรูป เจดีย์ รูปปั้นเหมือนจริงของพระภิกษุ รูปปั้นของสัตว์ในตำนาน ประสบการณ์มีส่วนช่วยกระตุ้น ให้เกิดความเข้าใจและมีความลึกซึ้งในความงามที่มีผลทางจิตใจ การสัมผัสในส่วนที่เป็นก้อนอิฐที่เป็นส่วนฐานเจดีย์สี่เหลี่ยม กับการย่ำเท้าไปพื้นทราย พื้นต้นมอส ทำให้เกิดประสบการณ์ใหม่ที่พ้องกับที่เคยเกิดมา ในเวลาที่ผ่านมาแล้ว แต่เป็นความต่างในวาระและกาลเทศะ แต่ก็สามารถโยงใยถึงกันได้ โดยการนำมาเปรียบเทียบกัน ในพื้นที่จำกัดโดยรอบของเขตศาสนสถาน อันมีขอบเขตที่ชัดเจนและมีความหมายอีกเช่นเดียวกัน จากกายสัมผัสเพื่อเชื่อมโยงสู่การสร้างเสริมประสบการณ์ที่ดีงาม ได้สัมผัสกับความเย็นฉ่ำของน้ำในลำธาร ที่ส่งกลิ่นและส่งเสียงเป็นจังหวะซ้าๆ กระจายไปทั่วพื้นที่ในบริเวณโดยรอบ ธรรมชาติเป็นบ่อเกิดของที่มาแห่งแรงบันดาลใจในเชิงสร้างสรรค์ ดังนั้นย่อมเป็นบ่อเกิดของการรับรู้สัมผัสอื่นๆ ที่เป็นพื้นฐานในชีวิตได้ดีเช่นกัน

การใช้ประสาทสัมผัสทางการฟังเสียง ถ้าหากมีการเปรียบเทียบระหว่างวัดกับโรงเรียนของเด็กๆ ที่ตั้งอยู่ริมถนนอันพลุกพล่านจะได้รับคำตอบที่น่าสนใจถึงความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ฟังได้จากเสียงของสภาพแวดล้อมที่ล้อมรอบอยู่ เด็กๆ รับสัมผัสแยกแยะเสียงได้อย่างละเอียดจากชีวิตในธรรมชาติกับเสียงเครื่องยนต์ ล้อยางบดถนน แม้กระทั่งเสียงบทสวดที่เกิดจากพระภิกษุจากเด็กๆ เอง ที่กังวานใสภายในโบสถ์ มีผลต่อการสงบนิ่งในขณะนั้น

ภาพที่ 11 เรียนรู้ในการสัมผัสสัมผัสกับสิ่งรอบข้างที่แตกต่างหลากหลาย
โรงเรียนคนตาบอดแห่งเมืองโกเบ ประเทศญี่ปุ่น 2003

ภาพที่ 12 ภูมิปัญญาอันเกิดจากการสังเกตสิ่งรอบข้าง
วัดถ้ำผาลาด จังหวัดเชียงใหม่ 2556

ภาพขยายจากขบวนการ (ทำงานร่วมกับ อนุสรณ์ ฉันทผลิต): Relational art

ความพยายามของการใช้ประสาทสัมผัสที่ยังคงเหลืออยู่ให้เป็นประโยชน์มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ กับการประยุกต์ใช้บางสิ่งที่เกี่ยวข้องกัน และยังสามารถ

ต่อยอดในความรู้เชิงวิชาการกับวัสดุที่เหลือใช้ให้เกิดคุณค่าที่สุด ภาพที่เห็นผ่านขวดน้ำนอกจากจะเห็นวัตถุได้ใกล้กว่าที่เป็นจริง ยังช่วยให้สามารถเห็นภาพที่ไม่เคยเห็นที่ไหนมาก่อน มีองค์ประกอบที่แปลกตาคล้ายเป็นภาพนามธรรมที่รูปทรงถูกสลายกลายเป็นแค่เพียงแถบสีของวัตถุนั้น ซึ่งสามารถสร้างเป็นแรงบันดาลใจในมุมมองใหม่ให้กับคนตาดี ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์เชิงสุนทรีย์ในแนวทางใหม่ๆ เหล่านี้ย่อมเป็นเครื่องพิสูจน์ให้เห็นถึงการเรียนรู้ในเชิงปฏิสัมพันธ์ที่ไม่ได้เริ่มจากความสมบูรณ์แบบเสมอไป และบทเรียนเหล่านี้ก็ไม่สามารถค้นหาได้ในตำราใดๆ เพราะต้องเกิดการเรียนรู้จากการเข้าไปคลุกคลีสัมผัสด้วยตนเองอย่างแท้จริง

เกี่ยวกับ Relational art จากการค้นพบโดยบังเอิญ ช่วยต่อยอดจากการนำเอาขวดซึ่งมีน้ำอยู่เต็มขวด “นวัตกรรม” ที่เกิดจากการคิดค้นของเด็กสายตาเลือนราง เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในพื้นที่ที่ปลอดภัย (Safety zone) ร่วมกับชิงช้าเชือกโยง ขวดน้ำถูกแขวนโยงไว้ โดยอยู่ในแนวคิดร่วมกัน อย่างตั้งใจ และปล่อยให้ผู้คนเข้ามามีส่วนร่วม โดยการสัมผัส จับ โยน แกว่งไปมา คล้ายดังสนามเด็กเล่น ขวดน้ำจึงกลายเป็นวัตถุเริ่มต้นของการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้ดูด้วยกันเอง โดยเน้นกระบวนการให้คนดูมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จัดขึ้นกับการปรับเปลี่ยนพื้นที่จากพื้นที่ทางศิลปะเป็นพื้นที่ที่ปลอดภัย มีการสนทนาแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็น ผู้ดูย่อมมีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งในระหว่างการประชุมกิจกรรมทางศิลปะ

บทวิเคราะห์

การใช้สายตาบางส่วนที่ยังเหลืออยู่ มีผลอย่างยิ่งต่อการสำรวจเพื่อค้นหาความเป็นไปได้ของการตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัว เกิดการประยุกต์ใช้จากความรู้ขั้นพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ โดยใช้สายตาให้เกิดประโยชน์สูงสุด และผลที่ได้สามารถส่งต่อเชื่อมโยงกับแนวทางการสร้างสรรค์ เกิดภาพหึกเหในมุมมองใหม่ๆ ที่ไม่เคยพบที่ใดมาก่อน เท่ากับว่าเป็นการคิดค้นโดยเด็กผู้มองเห็นได้เลื่อนราง

ภาพที่ 13 ย้อยแย้งในนิทานผจญภัย
 ráเปิงคอมมูนิตี้ อาร์ต สเปซ จังหวัดเชียงใหม่ 2556

นิทานตามหาขุมทรัพย์ “เหล่านักผจญภัยกับ...ดินแดนมหัศจรรย์” (ทำงานร่วมกับ อนุรักษ์ ฉันทผลิต): Conceptual art

Conceptual art ก็คือการผูกโยงจากความคิดที่สลับซับซ้อน หลากหลายมิติ ผสมผสานกับกิจกรรมการแสดงออกด้วยผัสสะ กล่าวคือ จากการเล่นเรือไปตามเส้นทางทะเลที่เจออุปสรรคนานาประการ เด็กๆ ต้องทำหน้าที่นำพาเรือลำน้อยที่บรรทุกทั้ง 9 ชีวิตให้แล่นไปถึงจุดมุ่งหมายให้สำเร็จ

“ขณะที่เรือลอยล้าอยู่กลางทะเลกระทบกับคลื่นเป็นระลอกทำให้เรือโคลงเคลง เจอกับหินโสโครก พายุฝนกระหน่ำ เรือก็ยังคงแล่นต่อไป จนกระทั่งได้เจอกับเกาะเล็กๆ เป็นที่อยู่อาศัยของนกนั้บร้อยตัว นกต่างตกใจจึงทิ้งไข่ของตัวเองร่วงหล่นมายังเด็กๆ ทั้ง 9 คนอย่างโกลาหล แต่ก็ทำให้เด็กๆ อึดท้องกันไปตามๆ และแล้วเรือก็แล่นต่อไปจนกระทั่งมาถึงบริเวณที่เป็นปากถ้ำย กลิ่นกล้วยป่าส่งกลิ่นหอมฟุ้งยั่ววนชวนให้หิวกันขึ้นมา ต่างก็เด็ดกล้วยที่สุดหอมเหลืองอร่ามมาเก็บไว้เป็นเสบียง เรือยังคงแล่นต่อไป...” ส่วนหนึ่งของบทในนิทานของ อนุรักษ์ ฉันทผลิต

จากนิทาน เกิดความคิดที่ต้องการนำเอาประสบการณ์จากการเข้าร่วมภาคสนามในปฏิบัติการต่างๆ และการสัมมนาเชิงปฏิบัติการในหลายๆ ครั้ง ทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการนำเสนอนิทานในรูปแบบของเสียงและวัสดุจริง มาประกอบเรื่องราว เพื่อสร้างสรรค์ทางความรู้สึกทางจิตใจ รู้สึกทางการสัมผัสด้วยโสตประสาท และกายสัมผัส จากการสังเกตทำให้เห็นถึงการอยากมีส่วนร่วมที่อาจจะไม่เท่ากัน เกิดความแตกต่างจากพฤติกรรมของแต่ละคน

ในสถานการณ์ที่เด็กๆ กับการมีปฏิริยาตอบโต้ ตอบสนอง ด้วยวิธีการส่งเสียง แสดงความตื่นเต้น ดีใจ ตกใจ เร้าใจ เรียกร้อง และเงียบเพื่อรอคอย หรือมีข้อสงสัย อาจช่วยชี้ให้เห็นถึงปฏิริยาที่มีต่อสิ่งเร้าภายนอกจากการสัมผัสด้วย ภายสัมผัส ได้รู้ถึงความเป็นจริงของสิ่งที่ได้สัมผัส เช่น ต้นกล้วย น้ำ น้ำแข็ง ขนมต่างๆ ที่ได้กลายเป็นสัญลักษณ์หนึ่งของผู้เล่าและผู้ที่เกี่ยวข้องในสถานการณ์ ของการดำเนินเรื่องในนิทาน และรูปร่างของเรื่องที่เด็กหลายๆ คนที่ไม่รู้จักเรื่อง มาก่อน แต่ก็ได้เรียนรู้อย่างรวดเร็ว และมีความเชื่อมั่นว่าสิ่งนี้คือเรื่องจริงๆ ด้วยการรับข้อมูลจากคำบอกเล่า การอ่าน การฟังจากครูในโรงเรียน จากเพื่อนๆ บางคนที่มีประสบการณ์มาก่อน ทำให้เรื่องเป็นสิ่งที่คุ้นเคยไปโดยปริยายในที่สุด ซึ่งอาจมีเด็กบางคนที่ไม่รู้ชื่ออะไรเลยเกี่ยวกับเรื่อง แต่ก็เกิดความเชื่อมั่นกับเพื่อนๆ และพื้นที่แห่งนี้ด้วยความวางใจ กับสิ่งที่ประกอบกันของนิทานเรื่องนี้อย่าง กลมกลืน

บทวิเคราะห์

การใช้สายตาบางส่วนที่ยังเหลืออยู่ เด็กที่มองเห็นได้บ้างมีความฉับไวของ ปฏิริยาที่เกิดขึ้นต่อสถานการณ์ต่างๆ ตามบทของนิทาน สามารถคาดเดา เหตุการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้นและตอบสนองกับสิ่งเร้าภายนอกได้รวดเร็วเสมอๆ เพราะองค์ประกอบของฉากต่างก็ต้องใช้อุปกรณ์ที่มีรูปร่างหลากหลายและสลับ เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา แต่อาจจะขาดซึ่งอารมณ์สดๆ ที่ปราศจากการคาดเดา

การใช้ประสาทสัมผัสทางการสัมผัส เป็นไปอย่างตื่นเต้น เร้าใจ สนุกสนาน ในบางครั้งอาจจะต้องรอเวลานานสำหรับบางคนที่ยังไม่กล้าพอที่จะเข้าไปอยู่

ในเรื่องลำเคียวกัน เพราะความกลัวที่เคยเป็นมาในอดีตกับประสบการณ์ที่เกือบจะเอาชีวิตไม่รอด ดังนั้นการที่จะต้องให้ความไว้วางใจกับบางสิ่งบางอย่างแค่ผ่านการสัมผัสแต่เพียงผิวเผินนั้นคงไม่สามารถเรียกความมั่นใจทั้งหมดได้ในเวลาพร้อมๆ กับเพื่อนๆ ซึ่งการสัมผัสทางกายในบางกรณีนั้นอาจจะขึ้นอยู่กับเวลา ต้องไม่มีการเร่งเร้ามากเกินไป จนกระทั่งเป็นการบังคับจิตใจที่อาจจะส่งผลให้เสียบรรยากาศที่ดีไป

การใช้ประสาทสัมผัสทางการดมกลิ่น เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของนิทานเรื่องนี้ที่จะใช้กลิ่นเป็นสิ่งจูงใจให้เกิดจินตนาการร่วม จึงพยายามสร้างกลิ่นที่เข้มข้นแน่นยำให้เชื่อว่าทุกคนเดินทางเคลื่อนที่มาถึงอีกสถานที่หนึ่ง เกิดการเรียนรู้กับทิศทาง บรรยากาศ พื้นที่

การใช้ประสาทสัมผัสทางการฟังเสียง เสียงเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดในการเล่านิทานในครั้งนี้ การสื่อสารที่จูงใจให้เกิดจังหวะสูงต่ำสลับไปมาเพื่อให้ฟังน่าสนใจเราอารมณ์คนฟัง การตัดเสียงให้เป็นไปตามความเป็นจริงที่สุดเท่ากับว่ากำลังสวมวิญญาณเป็นนักพากย์เพื่อสื่อถึงบุคลิกภาพและตัวตนของต้นแบบในบทนิทานนั้นๆ เมื่ออารมณ์ของเสียงเป็นไปตามบทเล่า สามารถบ่งบอกว่ากำลังจะเกิดเหตุการณ์อะไรขึ้น และเสียงที่เกิดจากอุปกรณ์ต่างๆ ช่วยกระตุ้นให้เข้าใจความหมายง่ายขึ้น

ห้องแห่งการลดทอนประสาทสัมผัส “ลองเป็นคนตาบอด และหูพิการซัก 10 นาที”: Performance art, Relational art and Conceptual art

บททดสอบกับการแสดงที่มีปฏิสัมพันธ์กับคนหมู่มากและให้ความสนใจอย่างยิ่งกับกระบวนการต่างๆ เช่น ระบบการทำงานของจิตใจ การแสดงออกถึงตัวตนในสังคม รวมถึงสัมพันธ์ภาพระหว่างชีวิตส่วนตัวและชีวิตสาธารณะ โดยการนำตัวเองเข้าสู่กระบวนการต่างๆ อย่างตรงไปตรงมาในการสื่อสารกับผู้ชม เด็กตาบอดจะสามารถปรับตัวได้แตกต่างกันไป โดยขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของความเป็นตัวตน บุคลิกภาพ ปุ่มหลัง สัมผัสที่ไวต่อการเอาตัวรอด เมื่อได้พบกับปัญหาที่คาดไม่ถึง และเมื่อเกิดการตอกย้ำกับความไม่สมบูรณ์ของแต่ละคน โดยการลดประสาทสัมผัสทำให้เกิดการเผชิญกับปัญหาเดิมและปัญหาอื่นๆ เพราะนอกจากจะถูกปิดตาชั่วคราวแล้ว ยังต้องถูกปิดหูเพื่อให้ไม่ได้ยินหรือได้ยินน้อยที่สุด และยังต้องมีความรับผิดชอบในการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยการสร้างภาษาทางร่างกายด้วยท่าทางที่ต้องมีการเคลื่อนไหวของส่วนต่างๆ ของร่างกาย และจะต้องช่วยกันในขณะที่ตกอยู่ในสถานการณ์คับขัน

บทวิเคราะห์

การใช้ประสาทสัมผัสทางการสัมผัสมีความสำคัญที่สุดและต้องการทดสอบกับการสัมผัสที่ยังคงเหลืออยู่อย่างแท้จริง โดยต้องใช้ส่วนของอวัยวะต่างๆ เท่าที่จะทำได้ ส่วนแขน มือ ขา เท้า ลำตัว ใบหน้า อย่างจำกัดในเวลาที่กำหนด

ต้องมีสมาธิจดจำให้ได้ นอกจากนั้นก็คือท่าทางที่เกิดจากการขยับอวัยวะของร่างกายในทิศทางใดๆ ก็ต้องจดจำอย่างแม่นยำ เพราะจะต้องอาศัยแค่การสัมผัสเพียงอย่างเดียวที่เป็นสิ่งที่ช่วยบอกถึงการแสดงท่าทางของต้นแบบ จึงเป็นความยากลำบากกับการตกอยู่ในสถานการณ์เช่นนี้

ภาพที่ 14 ในห้องแห่งการลดทอนประสาทสัมผัส
 รำเปิงคอมมูนิตี้ อาร์ต สเปซ จังหวัดเชียงใหม่ 2556

ภาพที่ 15 ใส่ใจกับการค้นหาต้นกำเนิดของวงกลม
 รำเปิงคอมมูนิตี้ อาร์ต สเปซ จังหวัดเชียงใหม่ 2556

ในดนตรีเชิงทดลอง (ทำงานร่วมกับ อานนท์ นงเยาว์): Conceptual art (sound art)

เสียงดนตรีเป็นสิ่งหนึ่งที่เป็นภาษาทางสุนทรียะ เป็นภาษาเฉพาะที่ใช้สื่อสารได้ทุกชนชั้น ทุกชนชาติ ไม่ว่าใครก็ย่อมเกิดความเข้าใจในท่วงทำนองของการสั่นไหวไปของจังหวะ หรือแม้แต่เพลงที่ถูกแปลงเสียงเป็นภาษาที่แตกต่างที่อาจจะไม่สามารถเข้าใจในความหมายได้เลย แต่ก็ไม่เป็นส่วนสำคัญ สามารถมองข้ามผ่านไปได้ โดยใช้จังหวะช่วยสื่อสารถึงอารมณ์ความรู้สึกของเพลงนั้นๆ ได้ โดยการส่งความหมายไม่ได้เป็นอุปสรรคแต่อย่างใด ดนตรีกับคนตาบอดย่อม

ไม่แตกต่างกัน ถึงแม้ว่าไม่สามารถมองเห็นถึงเครื่องดนตรี ผู้เล่นที่ใช้สีหน้า ท่าทางสื่อความหมายของเพลงร่วมกับสายตาที่สื่อสารได้ดีร่วมกัน แต่กับเด็กตาบอดเมื่อไม่สามารถมีดวงตาสำหรับการค้นหาหรือโต้ตอบใดๆ ทำได้แค่เพียงใส่ใจสัมผัสกับเสียงที่เกิดขึ้น และยังเป็นเสียงดนตรีที่มีจุดมุ่งหมายในการขับกล่อมให้ผู้คนได้รับรสสัมผัสของความสุขทางสุนทรียะ ย่อมเป็นรางวัลอันยิ่งใหญ่สำหรับเด็กตาบอด ถึงแม้ว่าการสร้างเสียงในทำนองที่แปลกแตกต่างไปจากเพลงทั่วไป ซึ่งเป็นเรื่องยากที่จะทำให้เด็กๆ เกิดความสนใจ แต่กลับเป็นการคาดการณ์ที่ผิดไป เพราะเด็กๆ กลับยิ่งเพิ่มความสนใจกับสิ่งแปลกใหม่กับต้นกำเนิดที่ก่อให้เกิดเสียงที่มีต้นแบบมาจากเสียงของตนเอง ผสมผสานกับเสียงของเพื่อนและเสียงจากอุปกรณ์ต้นกำเนิดที่เป็นเทคโนโลยี ผสมผสานกัน มีความเฉพาะตัว เด็กๆ ไม่เคยรู้มาก่อนว่าแบบนี้ก็คือดนตรีประเภทหนึ่งที่ไม่ต้องมีกฎเกณฑ์ที่ยุงยาก นอกจากแค่เรียนรู้ว่าอยากจะทำลักษณะของเสียงสูงเสียงต่ำ หรือเสียงที่มีลักษณะเฉพาะตัว ที่มีส่วนที่ซ้ำๆ กัน ในบางช่วงของเสียง (Overlapping) มีเสียงที่คาบเกี่ยวทับซ้อนกัน จึงเกิดเป็นหัวขงของทำนองเสียงใหม่ ที่ไม่จำเป็นต้องแปลความหมายใดๆ เลย

สิ่งเหล่านี้ได้ช่วยสร้างความสุขและสนุกสนานให้ตลอดเวลาขณะที่ทดลอง เป็นการเปิดโลกทัศน์ ทำให้โลกนี้สดใส พวกเขาหลงรักสุนทรียะจากเสียงเหล่านี้ อย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อนไม่เคยเห็นไม่เคยรู้จักมาก่อน เหล่านี้อาจเป็นอีกหนทางหนึ่งที่คอยเปิดต้อนรับพวกเขาได้อย่างลงตัวที่สุด ดนตรีกับคนตาบอด เป็นของคู่กันอย่างกลมกลืน

ความสำคัญของเสียง เพราะเสียงที่ได้ยินคือเสียงที่คนตาดีอย่างพวกเราไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยใจ เพราะพวกเราใช้การมองเห็นเป็นตัวแปรที่สำคัญใน

การตัดสินใจสร้างกระบวนการต่างๆ ที่พวกเรามีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ในการพิจารณาด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 ที่มีมากกว่าและมีประสิทธิภาพ อย่างเต็มที่มากกว่าเด็กๆ ตาบอด ดังนั้นกับการได้เห็นกระบวนการต่างๆ ทาง สุนทรียะได้ขับเคลื่อนไปพร้อมๆ กับการเฝ้าสังเกตถึงการมีปฏิสัมพันธ์ของเด็กๆ ตาบอดที่อาจจะมีความสอดคล้องหรืออาจยุ่งยากและซับซ้อนมากเกินไปก็ตาม เป็นความโชคดีของเด็กๆ ที่ได้เรียนรู้กับสิ่งแปลกใหม่อยู่ตลอดเวลา ซึ่งช่วย กระตุ้นให้เกิดกระบวนการทางความคิดที่มีการพัฒนาแตกยอดออกไปจากฐาน ความรู้เดิมๆ ที่เด็กๆ ได้เรียนรู้จากครอบครัวและโรงเรียน

เด็กๆ ได้ใช้วิธีการเปรียบเทียบกับประสบการณ์ในการฟังเสียงจากสื่อ ภาพยนตร์และละคร จดจำน้ำเสียง จังหวะ ระดับความถี่และการลงน้ำหนัก ของเสียง เช่น คนดี (พระเอก) จะมีเสียงที่นุ่มๆ ไม่พูดจาหยาบค้าย ไม่ส่งเสียง ดังมาก ส่วนคนร้าย (โจร) จะมีเสียงที่กระแทกกระทั้น ก้าวร้าว และตรงข้าม กับคนดีในทุกสิ่ง ดังนั้นหลักของการเปรียบเทียบดังกล่าวซึ่งเป็นวิธีการที่ช่วย ให้พวกเขาได้ใช้เป็นเครื่องมือในการตัดสินใจและเลือกได้ในที่สุด

บทวิเคราะห์

การใช้ประสาทสัมผัสทางการฟังเสียง คือ หัวใจสำคัญกับกระบวนการ เกี่ยวกับดนตรีและเด็กๆ ตาบอดมากที่สุด ซึ่งในที่สุดแล้วการค้นหาพื้นที่อัน อิสระที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของมนุษย์นั้นหาใช่สิ่งอื่นใด เพียงแค่เศษเสี้ยวของ ท่วงทำนองในดนตรีที่ตนพึงพอใจแล้วนั้นก็สามารถสร้างพลังในชีวิตให้ดำเนิน ต่อไปอย่างมีความหวัง เด็กๆ ได้เรียนรู้ในองค์ประกอบของเสียงและพยายาม

สร้างรูปแบบของเสียงในแนวใหม่จากการเปล่งเสียงของตนเองและผสมผสานกับเสียงคนอื่นๆ และกับเสียงของอุปกรณ์ต้นกำเนิดได้อย่างน่าสนใจ

อ่านอักษรเบรลล์เกี่ยวกับประวัติของ หลุยส์ เบรลล์ ให้คนตาดีฟัง: Relational art

ในพื้นที่ของการเรียนรู้ในเชิงสุนทรีย์ การอ่านอักษรเบรลล์เป็นกลวิธีที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อตอบแทน ชดเชย การขาดพร่องไป ในการที่อักษรเบรลล์จะเป็นตัวกลางใช้สำหรับการสื่อสารระหว่างกันได้ไม่บกพร่องเหมือนกับอวัยวะที่ขาดหายไป เด็กๆ ตาบอดกลุ่มนี้เคยเพียงแต่ได้รับฟังการบอกเล่าเกี่ยวกับ หลุยส์ เบรลล์ ผู้ที่คิดค้นอักษรเบรลล์ให้พวกคนตาบอดในโลกนี้ทุกคนได้มีโอกาสอ่านหนังสือได้เหมือนกับคนตาดีทุกๆ ไป พวกเขาตื่นเต้นสำหรับการที่จะได้รู้เรื่องราวของวีรบุรุษผู้มีจิตใจงดงามอย่างละเอียดมากขึ้น พอๆ กับที่จะต้องนั่งอ่านให้คนตาดีหลายๆ คนในพื้นที่นี้ได้เรียนรู้ไปพร้อมๆ กัน ซึ่งทั้งนี้โดยทั่วไปมีแต่หนังสือเสียงที่มีการคิดค้นโดยการที่คนตาดีมานั่งอ่านหนังสือแล้วอัดเทปเสียงอ่านเหล่านั้นเพื่อให้คนตาบอดได้รับฟังกับเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น แต่สำหรับในครั้งนี้นี้แล้วพวกเขาจะต้องเป็นฝ่ายนั่งอ่านโดยการสัมผัสสลับคลำอักษรเบรลล์ให้คนตาดีได้ฟังบ้าง

ภาพที่ 16 เด็กตาบอดอ่านอักษรเบรลล์เกี่ยวกับประวัติของ หลุยส์ เบรลล์
ร่ำเปิงคอมมูนิตี้ อาร์ต สเปซ จังหวัดเชียงใหม่ 2556

บทวิเคราะห์

การใช้ประสาทสัมผัสทางการสัมผัส ด้วยปลายนิ้วมือมีความสำคัญที่สุด ปลายนิ้วมือต้องเคลื่อนคล้ำอักษรเบรลล์ไปโดยไม่ทิ้งระยะห่างกันเกินไป ตามหลักการรับสัมผัสอย่างละเอียดที่ปลายนิ้วมือจะมีระยะห่างของแต่ละจุด 2-4 มิลลิเมตร ซึ่งเป็นความคุ้นเคยและชำนาญของเด็กที่ตาบอดสนิท เด็กๆ ตั้งใจอ่านออกเสียงเพื่อให้คนฟังได้เรียนรู้ไปพร้อมๆ กัน ด้วยเสียงดังบ้าง เบาบ้าง ขาดช่วงไปบ้าง อ่านไม่ได้บ้าง ถึงอย่างไรก็เป็นเสียงที่ไพเราะมากเท่าที่เคยได้ ฟังเกี่ยวกับประวัติของหลุยส์ เบรลล์ ทุกคนตั้งใจฟังด้วยความซาบซึ้งใจเช่นเดียวกัน และกับภาพความพยายามของเด็กๆ ตาบอดทุกคนที่พยายามอ่าน

อักษรตรงหน้าอย่างซ้ำๆ กับประโยคยาวๆ หรือกับภาษาอังกฤษที่คุ้นเคยน้อยมาก ก็กับการแปลที่อาจจะติดขัด ไม่ถูกต้องตามความหมายที่ควรจะสื่อถึงเรื่องราวที่กำลังดำเนินอยู่ แต่ก็ได้ข้ามผ่านอุปสรรคต่างๆ เฉกเช่นเดียวกับ หลุยส์ เบรลล์ คล้ายกับว่าได้นั่งดูการแสดงสดที่มีพร้อมทั้งการแสดงที่สมจริง เรื่องราวถูกถ่ายทอดอย่างสะเทือนอารมณ์ เสียงอันไพเราะที่ถูกขับเคลื่อนด้วยพลังชีวิตของคนรุ่นใหม่และไม่ได้นึกถึงว่ากำลังนั่งฟังจากคนตาบอดอีกเลย

การใช้ประสาทสัมผัสทางการฟังเสียง มีผลต่อการนำมาใช้ในลักษณะการฟังเสียง เพราะจะต้องมีความสอดคล้องไปพร้อมๆ กับการอ่านอักษรเบรลล์ เมื่อมีการสัมผัสจะเกิดความเข้าใจในเนื้อหาที่ซ่อนแฝงไปด้วยความรู้สึกของเรื่องชีวิตจริงที่สะเทือนอารมณ์ ดังนั้นการแปลงเสียงก็จะเป็นไปตามความรู้สึกที่สะท้อนถึงเรื่องราวที่กำลังถ่ายทอดสู่ผู้ฟัง เด็กๆ รู้ว่ากำลังสื่อสารถึงผู้ที่มีคุณูปการอย่างลึกซึ้ง ความเคารพและศรัทธาจึงปรากฏในน้ำเสียงอย่างเป็นธรรมชาติด้วยความบริสุทธิ์ใจอย่างแท้จริง

บทสรุป

“จากความมืดมนสู่แสงสว่างในมือเรา: การสร้างกระบวนการทางศิลปะกับทฤษฎีจิตวิทยา เพื่อกระตุ้นและสนับสนุนการแสดงออกอย่างอิสระของเด็กผู้พิการทางสายตา” มีการสรุปงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการทางศิลปะที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ดังนี้

การสร้างกระบวนการความรู้ทางศิลปะกับทฤษฎีจิตวิทยา ในแนวทางเฉพาะสำหรับผู้พิการทางสายตาทำให้เกิด กระบวนการการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

ในเงื่อนไขของ “ศิลปะกับชีวิตและสังคม” เป็นการบูรณาการซึ่งกันและกัน ในการได้มาซึ่งคำตอบของความสอดคล้องเกี่ยวเนื่องกันในบริบทของ กระบวนการทั้งผู้สร้างและผู้รับ ตามคำนิยามจากการทำวิจัย กล่าวคือ ศิลปะ คือเครื่องมือ ชีวิตคือการเรียนรู้ สังคมคือการนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ สูงสุด ทำให้รู้ว่าควรจะเริ่มต้นที่การเปิดใจยอมรับกับความแตกต่าง ความไว้วางใจ เชื่อใจซึ่งกันและกัน เป็นการปูพื้นฐานที่นำไปสู่ความเข้มข้นในแนวคิด กับเทคนิควิธีการที่หลากหลาย ตลอดถึงกลไกการถ่ายทอดกระบวนการของ ความรู้ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับทฤษฎีต่างๆ คือ จิตวิทยาเด็กพิเศษ จิตวิเคราะห์ ของ فروยด์ และ นีโอ فروยด์ บัณฑิตการศึกษาเกี่ยวกับการปั้นดินของคนตาบอด ของ Shiro Fukural และมีการผสมผสาน ปรับเปลี่ยน ยืดหยุ่น และในหลัก การบางส่วนตามทฤษฎีกับแนวคิดทางจิตวิทยา นำมาประยุกต์ใช้ สนับสนุน ให้เป็นไปตามกระบวนการความรู้ทางศิลปะ

ตัวอย่างของทฤษฎีกับแนวคิดทางจิตวิทยา 6 ลักษณะ ดังนี้

จิตนิยมกรีกโบราณของเพลโต ที่ว่าด้วยความรู้สึกทางใจที่เกิดขึ้นโดยมิได้มี สาเหตุทางวัตถุ ความเสียสละ ความรักกระเปียบวินัยความเมตตาเมื่อเห็นผู้อื่น เป็นทุกข์

จิตนิยมประสบการณ์ของเบริคเลย์ เกี่ยวกับทุกสิ่งทุกอย่างที่เรารับรู้ทาง

ประสาทสัมผัสนั้นมียูได้เพราะจิตและแนวความคิด

จิตนิยมเยอรมันของคานต์ เกี่ยวกับความรู้ที่มีบ่อเกิดมาจากประสบการณ์และความรู้ที่มีบ่อเกิดมาจากปัญหาคือความคิดของมนุษย์

สสารนิยมของมาร์กซ์ เชื่อว่ามนุษย์ที่ต่อสู้มากจะพัฒนาเร็วกว่ามนุษย์ที่หลีกเลี่ยงการต่อสู้

พลังนิยมของโซเพนเฮาเออร์ ได้อธิบายถึงพลังในธรรมชาติว่าทุกอย่างเป็นพลังดินรนหรือเจตจำนงที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไป

อัตถิภาวนิยม ได้อธิบายถึงความเป็นมนุษย์ผู้มีความเป็นอิสระ มีเสรีภาพในการเลือก ในการกระทำ มนุษย์จะมีการตัดสินใจด้วยตนเอง และรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง เชื่อว่าความจริงคือการดำรงชีวิต ไม่เห็นด้วยกับความสมบูรณ์ว่าเป็นสิ่งที่แท้จริงที่สุดเท่านั้น

อัตถิภาวนิยมระบบทเวะของชาร์ตร์ ไม่เห็นด้วยกับอุดมคติตามความคิดของหลักการหรือลัทธิที่มีความคิดตายตัวเป็นมาตรฐาน เพราะสิ่งเหล่านี้ทำให้มนุษย์ไม่มีเสรีภาพที่ตนพึงมี เพราะมนุษย์กับเสรีภาพเป็นของคู่กันและจะไม่มีใครสามารถแยกมนุษย์ออกจากเสรีภาพ

เพื่อค้นหาความเป็นไปได้ของการแปลความหมายจากสัญลักษณ์ทางทัศนศิลป์แล้วจึงนำไปใช้ให้มีความสอดคล้องและตอบสนองต่อความต้องการของผู้พิจารณาทางสายตา

ในการทำวิจัยในครั้งนี้นี้มีการเทียบเคียงกับแนวทางของการแสดงออก โดยได้ค้นพบว่ามีความเกี่ยวข้องกับรูปแบบทางศิลปะที่หลากหลาย

ตัวอย่างรูปแบบทางศิลปะ 6 ประเภท ที่มีบทบาทในปัจจุบัน ดังนี้

Conceptual art เน้นที่ความคิด ทำให้กิจกรรมหรือความคิดต่างๆ มีความเป็นไปได้ที่จะเป็นศิลปะ โดยไม่จำเป็นที่จะต้องแปรความคิดนั้น ออกมาเป็นภาพแบบจิตรกรรมหรือประติมากรรมใดๆ ตามกระบวนการที่มีอยู่เดิมๆ

Relational art เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่าง “เวลา” ซึ่งเป็นการทำลายเส้นแบ่งระหว่างชีวิตและศิลปะ โดยเน้นกระบวนการให้คนดูมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จัดขึ้น กับการปรับเปลี่ยนพื้นที่จากพื้นที่ทางศิลปะเป็นพื้นที่ที่ปลอดภัย สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรืออาจเป็นสนามเด็กเล่น และอื่นๆ ผู้ดูคือส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งในระหว่างการประกอบกิจกรรมทางศิลปะ

VDO Documentary art เป็นวิดีโอที่บันทึกเหตุการณ์จริงหรือแสดงให้เห็นสภาพทางสังคมอย่างสร้างสรรค์ หรือเรียกว่าการปฏิบัติที่เป็นการสร้างสรรค์ ในสิ่งที่เป็นจริง เป็นกระบวนการที่เด็กๆ ได้เลือกที่จะแสดงออกโดยภาพเคลื่อนไหว และด้วยกระบวนการที่ต้องการสื่อสารถึงความเป็นจริง มีความเป็นธรรมชาติของการแสดงออก จึงมีความน่าสนใจในการนำเสนอในแง่มุมที่บริสุทธิ์ ไม่จำเป็นต้องมีการตกแต่งใดๆ

Activities art กิจกรรมต่างๆ ที่ใช้ศิลปะเป็นตัวเชื่อมโยง เน้นให้ความสำคัญต่อขณะที่กำลังปฏิบัติมากกว่าผลที่ได้รับ ตอบสนองต่อความต้องการการมีส่วนร่วมกับสังคม

Performance art ศิลปะแสดงสด มีความหมายของคำที่ไม่ชัดเจน ได้เปิดกว้างให้แก่ความเป็นไปได้เอาไว้มากๆ และต้องการสื่อสารกับคนดูโดยตรง

Community art ศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ โดยให้ความสำคัญกับการสื่อสารที่มีต่อผู้คนจำนวนมาก มักเกิดขึ้นกับชุมชนโดยรอบ

ความสำคัญของกระบวนการความรู้ทางศิลปะกับทฤษฎีจิตวิทยาเฉพาะเพื่อเด็กพิการทางสายตา คือมีการริเริ่มสร้างสรรค์จากกระบวนการทางความคิด และโยนโยนบูรณาการกับสิ่งอื่นๆ ได้ มีการรับสมัครจริงจัง มีการส่งสัมผัสที่อิสระ สามารถตอบสนองต่อลักษณะประสาทสัมผัสได้อย่างครอบคลุม และมีความเข้าใจการเรียนรู้ขั้นพื้นฐานและสุนทรียะได้ในระดับหนึ่ง อีกทั้งไม่ควรมีการประเมินผลของศิลปวัตถุ (Art object) ใดๆ เพราะจะส่งผลถึงการแข่งขันเพื่อตอบสนองต่อสิ่งเร้าภายนอกมากกว่าที่จะถูกกลั่นกรองมาจากข้างในจิตใจอย่างแท้จริง

ตารางแสดงกระบวนการเรียนรู้ทางศิลปะกับทฤษฎีจิตวิทยา ในแนวทางเฉพาะผู้พิการทางสายตา

โครงการ	รูปแบบศิลปะร่วมสมัย	ลักษณะประสาทสัมผัส	สุนทรียะและการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน
1. วาดเส้นกับดนตรี	Conceptual art	การฟังเสียง การสัมผัส	คุณค่าสุนทรียะ รูปทรง สี ทิศทาง เวลา พื้นที่
2. การพับกระดาษ	Activities art	การใช้สายตา บางส่วนที่ยังเหลือ อยู่ การสัมผัส	คุณค่าสุนทรียะรูปทรง สี ทิศทาง พื้นที่

โครงการ	รูปแบบศิลปะร่วมสมัย	ลักษณะประสาทสัมผัส	สุนทรียะและการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน
3. การปั้นดินจากหัวใจ	Activities art	การใช้สายตาบางส่วนที่ยังเหลืออยู่ การสัมผัส การดมกลิ่น	คุณค่าสุนทรียะ ส่วนต่างๆ ของร่างกาย รูปทรง สี ทิศทาง เวลา พื้นที่ อุณหภูมิ ขนาด น้ำหนัก
4. ศิลปะจัดวาง	Conceptual art	การใช้สายตาบางส่วนที่ยังเหลืออยู่ การสัมผัส การดมกลิ่น การฟังเสียง	คุณค่าสุนทรียะ รูปทรง สี ทิศทาง พื้นที่ ขนาด น้ำหนัก
5. เด็กตาบอดกับสวนสัตว์	Activities art	การใช้สายตาบางส่วนที่ยังเหลืออยู่ การสัมผัส การดมกลิ่น การฟังเสียง	คุณค่าสุนทรียะ ส่วนต่างๆ ของร่างกาย รูปทรง สี ทิศทาง พื้นที่ ขนาด น้ำหนัก
6. การเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมธรรมชาติ	Activities art	การใช้สายตาบางส่วนที่ยังเหลืออยู่ การสัมผัส การดมกลิ่น การฟังเสียง และการลิ้มรส	คุณค่าสุนทรียะ รูปทรง สี ทิศทาง เวลา พื้นที่ อุณหภูมิ
7. ภาพเคลื่อนไหวจากเรื่องเล่า VDO documentary	VDO Documentary art	การใช้สายตาบางส่วนที่ยังเหลืออยู่ การสัมผัส การดมกลิ่น การฟังเสียง	คุณค่าสุนทรียะ ส่วนต่างๆ ของร่างกาย รูปทรง สี ทิศทาง เวลา พื้นที่

โครงการ	รูปแบบศิลปะ ร่วมสมัย	ลักษณะ ประสาทสัมผัส	สุนทรียะและ การเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน
8. พื้นที่การเรียนรู้ อย่างอิสระ: พื้นที่ Safety zone	Community art, Relational art, Activities art	การใช้สายตาบาง ส่วนที่ยังเหลืออยู่ การสัมผัส การดม กลิ่น การฟังเสียง	คุณค่าสุนทรียะ ส่วน ต่างๆ ของร่างกาย รูปทรง สี ทิศทาง เวลา พื้นที่ อุณหภูมิ ขนาด น้ำหนัก
9. ห้องแห่งการลด ทอนประสาทสัมผัส “ลองเป็นคนพิการ หู ตา ซัก 10 นาที”	Performance art, Relational art, Conceptual art	การสัมผัส	คุณค่าสุนทรียะ ส่วน ต่างๆ ของร่างกาย ทิศทาง เวลา พื้นที่
10. นิทานตามหา ชุมทรัพย์: เหล่า นักผจญภัยกับ... ดินแดนมหัศจรรย์	Conceptual art, Activities art, Relational art	การใช้สายตาบาง ส่วนที่ยังเหลืออยู่ การสัมผัส การดม กลิ่น การฟังเสียง และการลิ้มรส	คุณค่าสุนทรียะ ส่วน ต่างๆ ของร่างกาย รูปทรง สี ทิศทาง เวลา พื้นที่ อุณหภูมิ ขนาด น้ำหนัก
11. บันดินจากหัวใจ (สัมผัสอีกครั้ง)	Conceptual art	การใช้สายตาบาง ส่วนที่ยังเหลืออยู่ การสัมผัส การดม กลิ่น การฟังเสียง	คุณค่าสุนทรียะ ส่วน ต่างๆ ของร่างกาย รูปทรง สี ทิศทาง อุณหภูมิขนาดน้ำหนัก
12. ภาพพิมพ์กลายเป็น หนังสือทำมือ	Activities art	การใช้สายตาบาง ส่วนที่ยังเหลืออยู่ การสัมผัส การฟัง เสียง	คุณค่าสุนทรียะ สี ทิศทาง ขนาด

โครงการ	รูปแบบศิลปะร่วมสมัย	ลักษณะประสาทสัมผัส	สุนทรียะและการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน
13. ภาพขยายจากขวดน้ำ	Relational art	การใช้สายตาบางส่วนที่ยังเหลืออยู่ การสัมผัส	คุณค่าสุนทรียะ ส่วนต่างๆ ของร่างกาย รูปทรง สี ทิศทาง เวลา
14. ในดนตรีเชิงทดลอง	Conceptual art	การฟังเสียง	คุณค่าสุนทรียะ เวลา
15. อ่านอักษรเบรลล์เกี่ยวกับประวัติของทูลย์ส์เบรลล์ให้คนตาดีฟัง	Relational art, Performance art	การสัมผัส การฟังเสียง	คุณค่าสุนทรียะ ส่วนต่างๆ ของร่างกาย เวลา

นำไปสู่การปูพื้นฐานให้เกิดความฉลาดทางอารมณ์ของผู้พิการทางสายตามากยิ่งขึ้น

กระบวนการความรู้ทางศิลปะกับทฤษฎีจิตวิทยาในแนวทางเฉพาะสำหรับผู้พิการทางสายตา ส่งผลถึงการพัฒนาทางกระบวนการคิด และทำให้เกิดการเรียนรู้ในเชิงวิชาการศาสตร์อื่นๆ ได้อย่างลึกซึ้งและรวดเร็วกว่าที่เคยเป็น และการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการใช้กระบวนการเชิงสุนทรียะทางทัศนศิลป์ที่สามารถประยุกต์นำมาสร้างเป็นกระบวนการทางศิลปะและทฤษฎีจิตวิทยาสำหรับคนตาบอด มีความเฉพาะตัวที่ลักษณะเกิดการผสมผสานของศาสตร์ทางศิลปะกับศาสตร์องค์ความรู้ทางด้านจิตวิทยา ปรัชญา ศาสนา

มนุษยศาสตร์ ภูมิปัญญาชาวบ้าน ออกแบบ มีเดีย และวิทยาศาสตร์

จากการเรียนรู้ร่วมกันในครั้งนี้นี้สะท้อนให้เห็นถึง การรู้จักรูปทรง สามเหลี่ยม สีเหลี่ยม ห้าเหลี่ยม วงกลม รูปกรวย นอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียน โดยตรงแล้ว เด็กๆ ยังสามารถนำไปเปรียบเทียบกับลักษณะของสิ่งของต่างๆ ที่ยังไม่เคยเห็นมาก่อน ทำให้เด็กเรียนรู้ในสิ่งใหม่ๆ เร็วยิ่งขึ้น ส่วนความรู้เกี่ยวกับเรื่องสี ถึงแม้ว่าสีกับคนตาบอดไม่น่าจะมีอะไรที่เกี่ยวข้องกัน เพราะว่าเด็กมองไม่เห็นและคงไม่มีความซาบซึ้งในเรื่องสี แต่การที่จะต้องใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมให้ได้ดีนั้น ควรจะต้องมีความรอบรู้เรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เพื่อให้ทันกับเหตุการณ์และเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้ ดังนั้นเด็กตาบอดควรจะรู้เกี่ยวกับสีของสิ่งต่างๆ ตามธรรมชาติ สีของใบไม้เป็นสีเขียว เมื่อใกล้จะผลัดใบจะเปลี่ยนเป็นสีเหลืองหรือสีน้ำตาล น้ำทะเลสีฟ้า สาลีสีขาว ถ่านไม้สีดำ เด็กๆ ควรรู้ว่าแม่สีมี 3 สี คือ แดง น้ำเงิน เหลือง เมื่อมาผสมกันแล้วจะได้สีที่เข้มคล้ายสีดำ สีแต่ละสีให้ความรู้สึกแตกต่างกัน น้ำหวานสีแดงให้รสหวานหอม สีเหลืองมะนาวจะมีรสเปรี้ยว สีสารเคมีที่อันตราย สัตว์ชนิดไหนสีอะไรและชนิดใดบ้างที่มีอันตราย คนที่มีรูปร่างและสีผิวต่างๆ ควรจะใส่เสื้อผ้าสีที่ดูเหมาะสมกับกาลเทศะเป็นที่ยอมรับของผู้คนในสังคมโดยทั่วไป

ก่อให้เกิดความเชื่อมั่น ความภูมิใจ และเห็นคุณค่าในตัวตนของผู้ด้อยโอกาสในสังคม

เกิดการยอมรับและเกิดความเท่าเทียมกันในสังคม ทำให้เชื่อว่าไม่ว่าคนตาดีหรือคนตาบอดก็สามารถสัมผัสและพิจารณาในเชิงคุณค่าของตัวงานสร้างสรรค์

ได้ทุกขั้นตอนหลังจากการปฏิบัติงานแต่ละกระบวนการ และการให้ความร่วมมือ เป็นอย่างดีของเด็กตาบอดและมีการปรับเปลี่ยนแก้ไขขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ของความเข้าใจ ความยากง่ายของกระบวนการทางศิลปะ และความพร้อม ของเด็กๆ ในขณะนั้นๆ โดยไม่มีผลกระทบต่อจุดมุ่งหมายหลักแต่ประการใด เฉกเช่นมนุษย์กับสัญญาณการเอาตัวรอดจะแสดงออกมาได้ชัดเจนมากที่สุด ในยามที่ขาดบางสิ่งบางอย่างไปเสมอ ไม่ว่าจะทางด้านกายภาพ หรือ ภายในจิตใจ มนุษย์มักจะหาบางสิ่งเป็นตัวช่วยมาทดแทน ถึงแม้ว่าจะยาก ลำบากเพียงใดก็ตาม และช่วยให้ฉุกละหุกในหนทางที่จะได้มาซึ่งการค้นหา สิ่งเหล่านั้นที่สามารถมาทดแทนกับคนเหล่านี้ได้อย่างไร ดังนั้น การขาดซึ่ง ความไม่สมบูรณ์ทางด้านกายภาพ “ร่างกาย” ที่บกพร่อง สุนทรียะคงไม่สามารถทำหน้าที่ได้ดีกว่าทางด้านกายภาพ แต่สำหรับทางด้านจิตใจที่ขาด พร่อง สุนทรียะก็ทำหน้าที่ได้อย่างไม่ได้ด้อยกว่าด้านอื่นๆ โดยการใช้ สถานการณ์เชิงจิตวิทยาการเรียนรู้ด้วยความใกล้ชิด ถึงลักษณะพฤติกรรม ต่างๆ ที่แสดงออกผ่านลักษณะของบุคลิกภาพ ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ใน คุณค่าทางสุนทรียะที่ผ่านการกลั่นกรองทางความคิดและมุมมองที่ซ่อนอยู่เบื้อง หลังของรูปธรรมของกระบวนการต่างๆ ทางศิลปะในหลากหลายรูปแบบเหล่านี้ เป็นตัวเชื่อมโยง ช่วยค้นหาโอกาส ช่วยเปิดพื้นที่ที่ขาดพร่อง และช่วยละลาย ความต่างที่แบ่งความเป็นพวกเขา กับพวกเราให้เจือจางไปในที่สุด

ภาพที่ 17 ยิ่งพิมพ์ยิ่งสนุกกับภาพพิมพ์สร้างร่องรอยประทับ (Stamp print)
 รำเปิงคอมมูนิตี้ อาร์ต สเปซ จังหวัดเชียงใหม่ 2556

ในแนวทางของความเป็นเหตุและผล กล่าวได้ว่าคนตาบอดนั้นสามารถรับรู้หรือเรียนรู้ถึงสิ่งต่างๆ ได้โดยอาศัยประสาทสัมผัสต่างๆ ที่มีอยู่ การฝึกใช้ประสาทสัมผัสต่างๆ ตั้งแต่วัยเด็กเล็กเป็นสิ่งที่สำคัญมาก จะต้องฝึกเด็กให้เร็วที่สุดอย่างสม่ำเสมอ และควรจะต้องระลึกอยู่เสมอว่าเด็กตาบอดก็คือเด็กคนหนึ่งซึ่งเหมือนกับเด็กทั่วไป คือต้องการความอบอุ่น ความรัก และความเป็นเจ้าของ ซึ่งควรที่จะต้องได้รับการเอาใจใส่ในการกระตุ้นให้เด็กได้ทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและถูกต้องตามขั้นตอน โดยใช้ประสาทสัมผัสที่เขามีอยู่

การสัมผัสด้วยมือและทุกส่วนของร่างกายเป็นสิ่งสำคัญมาก ช่วยให้เด็กได้เรียนรู้และเข้าใจในสิ่งต่างๆ เกี่ยวกับโลกภายนอกได้อย่างรวดเร็ว เด็กจะไม่สามารถ

จินตนาการรูปทรงหรือลักษณะของสิ่งของที่แท้จริงได้เลย ถ้าใช้เพียงประสาทสัมผัสที่อยู่ไกลตัว ซึ่งได้แก่ การใช้สายตา การฟังเสียงและการดมกลิ่น ถ้าไม่ได้สัมผัสสลับคลำด้วยมือ แต่ขณะเดียวกันถ้าเป็นแนวทางวิจิตรศิลป์ในมุมมองเชิงจิตวิทยาและสุนทรียะย่อมมีความเชื่อว่าศูนย์กลางของผัสสะไม่ใช่เป็นการมองเห็น แต่เป็นเรื่องความรู้สึกที่เกิดขึ้นข้างในจิตใจ เพราะว่าการเห็นที่รับรู้ด้วยการสัมผัสไม่ได้เป็นแกนสำคัญทางสมรรถนะของจิตใจ การมองด้วยใจย่อมสำคัญกว่าการสัมผัสด้วยกาย หรืออาศัยมองจากสายตาคนอื่นโดยใช้ปัจจัยของความคิดที่ละเอียดอ่อนช่วยสร้างจินตนาการอันอิสระ

ภาพที่ 18 ในเวลาที่มีแขกมาเยือน
 ráเปิงคอมมูนิตี้ อาร์ท สเปซ จังหวัดเชียงใหม่ 2556

ภาพที่ 19 สิ่งที่เด็กตาบอดร่วมกันสร้าง
 ráเปิงคอมมูนิตี้ อาร์ท สเปซ จังหวัดเชียงใหม่ 2556

อีนก อีนล

ชิ้นสุกก่อนอบในเตา

ภาพที่ 20 ผลงานดินเผาในความหมายที่หลากหลายของเด็กตาบอด
Inclay studio เชียงใหม่ 2556

ภาพที่ 21 เรียนรู้การพับกระดาษโอรังามิ
โรงเรียนสอนคนตาบอดภาคเหนือในพระบรมราชินูปถัมภ์ จังหวัดเชียงใหม่ 2556

บรรณานุกรม

- เจตนา นาควัชระ. 2549. *จากศิลปะสู่การวิจารณ์: รายงานการวิจัย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ทวี เชื้อสุวรรณทวี และคณะ. 2549. *รายงานการวิจัยท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์: รูปแบบการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการที่เหมาะสมกับชุมชนพุทธมณฑล*. อำเภอพุทธมณฑล. จังหวัดนครปฐม.
- ทิตนา แคมมณี. 2557. *การเรียนการสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง*. สืบค้นวันที่ 9 เมษายน 2557 จาก www.gotoknow.org
- พสุภา ชินวโรสภาค. 2553. *Dial ogue in the Dark: การเรียนรู้โดยการสนทนาที่ไม่มีใครที่ต้องใช้ตา*. สืบค้นวันที่ 15 มิถุนายน 2557 จาก www.teenpath.net.
- มัทนาวดี ต้นสกุล. 2552. *ความหมายของชีวิตในทัศนะผู้พิการทางสายตา*. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุภาพร ชินชัย. 2543. *การกระตุ้นการรับสัมผัสอย่างละเอียด (Two-Point Discrimination) ในเด็กตาบอดเพื่อพัฒนาความสามารถในการเขียนและอ่านอักษรเบรลล์*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Davidson, Margaret. 1971. *Louis Braille*. New York: Scholastic book services.
- Fukural, Shiro. 2003. *The Blind Can Mould*. Tokyo: Awata Printing.

Henley, David. 2002. *Clayworks in Art Therapy*. London: Athenaeum Press.

Jennings, Sue. 1993. *Art Therapy and Drama Therapy*. London: Jessica Kinsley.

Rubin, Judith Aron. 2005. *Child Art Therapy*. New Jersey: John Wiley & sons.
